

XII
4587

Տոթա Գլխաբախ

առօրյա

ԱԲԴԱՏ-ՆԱ ՉԻՅԱ

ԱՇԽԱՏԱԿԱ

ԱԳՈՒ

ԱՇԽԱՏԱԿԱ

1937

750

1187 — 1937

587

Տոբ Եւսեփանի

արօեմա

աւղաս-յա շէօս

աճըրխակա

33044
23147

շախաճ քսրա աքսմ արօե՛ ճօս
լիրա 750 թ. ալսբլեւլ աշօ իտօլս.

աքս
արքիտէրա
1887

AB X.719 09R

Զեյ, Եւզոնարա սախոյ (պարտէպ) 30 չօկսա
բառոս Իկոտրակսա բան Խանրօ.

şota rustaveli.

ş. rustaveli apoema „abjas-ja zian“ zyaz İbiografia aknə İfakurgələnə İəqam: soukə akala İrhoİt, dəfə soukəx—dəfəkəla.

İİaşənə, İçabərgəzqİanə ubri İfə hara İaadərua İaadərua İara İpoema „abjas-ja zian“ aləup. İguyaramkua İaadərueİt İara danəqaz, abri apoema anyəz əerəxa-aamta, axa aşəkus xata İarbanəz ahara uadayəup, eİərgam, aİərgaragİə marİam. axa apoema afe İarbou atourəxə (İstoraİə) faktkua rəla, uərt İneİkuərpşnə aamta uayə İguə azcarəfə İaapşueİt, uİ aamta XII ləşəkusa anjamta İnarknə XIII ləşəkusa alagamta aqənza.

apoemafe atourəxə faktkua İahoi İamhoi rəla uayə İguə azcoİt uİ İanalıyztİ aamta...

ubri ahasab ala hapxİa İaagəloİt abart azçaafkua: 1. İzmaa-nouzeİ rustavellİ, İara İxaanrtİ amratəlaraxrtİ, amragəlaraxrtİ əhəntkarra dəukua rəsbaxu İhoİt, uİmou, kər İnarəoungİə drəla-jəjoİt, axa ubri aamta İazaİİguənə aguabjanəy ələşəkusakua raan amratəlaraxrtİ əhəntkarra dəu vİzantİa əzbaxu qara İəja İaləeİçəm? 2. İaanagozeİ apoet İneİçəxnə, İnarəounə,— İndostən daxİaxtəjo İara, ubri İndostən provİncİas İzmaz əhəntkarra gorİdov əzbaxuək qara İaxİmhəzo? 3. abas əup İşəqou aməngəİja rəhəntkarra dəu aytİə, uİ əzbaxuək apoemafe qara amala-xəzİə İahom, egrərt amragəlaraxrtİ əhəntkarra dəukua, İahhəp xvarəzm, xəfəla uha poet İnarəounə drəxəjoİt. 4. zakuəy həntkarrouzeİ „romantİa“ İha apoet ztəslə İho, İanəqaz İa aam-tas İarbozeİ, İşpanaləeİ uİ rustavellİ İpoema?

abart azçaafkua zegİə ckİa uayə İaneİləİkaaləktİ, nas argama abraqa İaajərcueİt abart azçaafkua ratak.

abri vİzantİa əzbaxu apoema axəİ açəxueİ qarğİə İamhozar, uİ qəfəfşam, İara vİzantİa axata atourəx haxuapşər, rustavellİ İxaan vİzantİa əhəntkarra əqazaməztİ: uİ əqar nəqugəjeİ (specro-nocny) venecİancaalİ, İcqİa-İqtİa İəkuərcueİt, dəra İrşetİ. abri ala

Istrof b7ə xaakua, ui qazarala dnaihaxon.
Imogveli ala izəlhon dilarget,—sa rustavelli
tariel dəu laoxəzəşala abra ala danəşon*.

ՀԱՐՍՏԱՎԵԼԻ
ՅԵՑՆՈՐԴՈՒՅՅ

abart abra əjaenraalane ianəu aagoup hzəxtəjo apoema aqnəp. abart iahdərbəit argama, akə, abri apoema avtors iamou şota rustavelli şiakuu, ybagio, apoet ipsadgiel, daxiz atəp. abri apoema avtors rustavelli dşamou ui argamoup, zegio irdəruet, kuşahatra ha akgio ataxəm, egioel eiha ailərgara ztaxəu apoet ipsadgiel, daxiz atəp oup. ari pətk eiməkəş irəmour. axa hara ihazdəruam dəwəkə, ubri, lara apoema avtors iamou, ixazə iho ačkias elonəu, eilərgou. ui ubas ihoit ixazə,—sara mesxetp, rustav akəta aqnəp ala hay-ha. mesxeti ha abra zəşbaxu hho, kulişurala iouşuuaz, kərtpəla iaprovincian. jəp əjana izlarho ala rustavelli ubri mesxetp rustavi akətaqnəşup. axa exa uajraanzəgio abri iamazkəua rəzoup, rustavelli kərtpəla iaçanaçəua dəwa provinciak axi, aiharak eretp rustavi aqənəşup ha ui zəşbaxu hhaz ereti, kart aaigua; amragəlaraxita iəqoup. abart iahhakuaz rnays, rustavelli ibiografia inacahçar: apoet iouç açara bərzenpəla, aštaxio ajraxi dneiguo danalaga dceit ierusalimqa, uəqa dəjəit, dəpsəit uəqəpi kartua ber təpk (monastəirk) aqnə ha ajlar iərho, nas abri ala uayə iaarkiaçənə dalgar qaloit rustavelli ibzazrei, nas lara ixatei, rtəsla axtəjara.

rustavelli abərzenp çara ləmour ha hanhaxia iərho ui iiaşoup, izban uhar, apoet ipoema ala, antiqnata filosofia ha izəftou daara bzia dşazqazou udərrapə iəqoup, aiharak platon ifilosofiei neoplətonik ha izəftou prokl, nemezi, dionisi, areopagit, plotin uha ifilosofiei. rustavelli dəryagiəx dazqazoup empedokl pfelementk irxhaanə açara iəfakuirgəlaz. iqaləp dəryagiəx iiaşazar, rustavelli, gomer bzia didəruan ha iərhogio. uayə ihar qaloit „iliadei“, „odiseii“ irəçarkəua lara iyəmta kər ianəşu-eit ha. ari aiharak irzərho kəmpoziciəp əplan aipşra, iaçanaçəua asiuzet, metodkuas irəmour, xəs iamou agerətja reibatəfa, nasgio avtorja ayəqəgio ryəmtakua rəqəzfakua. rustavelli ixaan akərtkua irəmazar qalarən-dara rbəzlala eitəganə neoplətonikja ha izəftou abərzen iqukua, nasgio uərt irəçzar akuxarən aşkol-kua rkommentariakua, akərt filosofiaç, axa rustavelli filosofiala idərrakua, iazəqaçara xarəsa eihan, eiçəxən iərbanzaalakı kərtua filosofp şkolak ačkias, ui filosofiala iazəqaçara iaçanaçəuan eitəgaməz alitəratəragio rustavelli lara iəpoxa aan dərrala apxia igəlaz uayən, nasgio, ubri samtəzə, abərzenp çara pxiaçəla çaras iupxiəsar qəlozar, nas jlar rhamta ha çəbərgxərgio xəxi hazlajəjəz qaloit.

lara ubas, rustavelli amratəlaraxitp aifilosofiei alitəratərei bzianə işidəruəz eipş daara ibzianə idəruan iranəai arabkuei rlitəratərukəugio (firidousi, gurgani, nizami), lara ubas sufizm aşıgio kərdəruan. apoet aqamkua ryəmtakua rqnəp acitətkua aşıgoit, uərt acitətkua lara iyəmta kər ianəşəzar akuxap. „ui

aguaqra uayə ipimlact viso iakuzaait, ramin iakuzaait*) ha gara ihoit rustaveli, aqam poet faxred-din gurgani ipoema, xias dæula zəzbaxu rho aqnəp iaaigaz aciat daxtaxjə. abas dəryagiatə uayə eikuipxiasar qaloit abartkuagiat: atərxacarəp poema „amiran dareganiani“ abri pətk ineitakia iqacənə iaa-goup aqam kisol gamzi iyəmtaqaəp, „ahəntkarja rəlquə“ („şax-name“) rqnəp, nasgiat „leili meqnumi“ ha niazmi iyəmta aqnəp.

abri apoema uay darxuəcrəpə yədakuak irəlaqoup, akərtua poema, zeioiaqam kərtbəzlala iyəu, zeioia dəqam akərtua poet inarə jampəçəçəz, dəussak iacəkəm-akərt-milatə qazəfa. apoema pə zəsuaxu əho ageroia-arabja rəntkar, arabja r-princeja r-princessaja, mavraa, xvarazmaa, atliurkja, evropaa uha roup; apoema pə dəubazom kərtua gerok.

ari abas izəqalazeti ha uaxuapşər, znək azə uayə uamala ibaşt.

qoukə rguə iaanagoit—arabkua, indiaa uha ubraqa zəzbaxu əhakuo r pə iacənakəueit akərt-milat g roija, egiərt ubraqa dəzləjəjo əuəskua iqaləeit ha avtor ihakuo indostan inarknə mavritaniet, nas gibraltari r pənza iqalakueit ha avtor dəx-jəjo, ui simvol hasabla iaanarpşueit ha kərtəla abzazaraxipi tourəxə xtəss iamakuou. abas eipş yədaras apoema iacəkəu zləilhargəsa acapxa haltoit apoet abart iajakua rala:

„abri aqamikua rajabj, kərtbəzlala eitəgoup abra“...

iqalap ičəbərgəzar, avtor, aqamikua rəmta jabjk afabula fatas ipoema latənə, iara ixaan iəqakuəz, əjlarkua, zeioiaqam ala uərt rtourəx dşazqazaz eipş eikuərtianə, nas iara ayra dəz-lazqaza dəuz ala asaxiayra qazara dəula apoetia forma atanə iyəzar.

abri iarbamzar zəqalom işəmcəu, işərjeiləgo qoukə-qoukə abri iikaa'ja rguə iaanago iara apoema iacənakəua, iəho akərt milatkua inarxəgənə egiəunarəbom ha iərho: as eipş ari apoema amilatə tla iatəçnə uaha egiəunarəbom ha zho ubart apoema iacənakəua akgiat zzeiləmcəz roup, rustaveli amilatə tla dtaçueit, ui əjlarkua irzeipşəu aproblemakua r pənza dəltəçnə djafoit, ipi pueit akiersianrəp-dini aguəbjanə p i atəşəkusakueit r-ideologia.

ləşəkuskua rxşəyzərarakueit (мышление) iara iyəmtəi akosmo-politizm əisnə iəqoup, nasgiat iara iəgeografiat gərizont iacənakəueit dunei abza—kltat indiet inadərknə atlantikanza, nas afrika inarknə azia aguta p i tarənənza, iara ipoema pə zəzbaxu ihakuo eueipşəm əjlarkueit a pəlakueit ireiuoup, iara atiloso-fiat—idinrəp zxuəciakua iara imilatə dəntəmcəuanə udərbom—iara iə zəzco, idelas iəmou akiersianrəi apsalmanrəi rīdeologia iəqəgəiooup. rustaveli anja laşara hasəbk ala dipxiəzoit, əmra anja iəmanaciək eipş ipxiəzoit. apoema pə iəqou ageroi p həs nistan-darəqan uəs iyueit, „uəszəha sə scənxuras anjara,

*) ari atəp bəlmont eitelmgəet.

eikuapxiason aqazfakua zμου axaça, apoet arab bazlala „mit-
nuri“ ha diestoup, ari zaxizou auayə abziabara isgaz, txnəxəz,
iarbanzaalakı ubri abziabara qət mħakua zəaztaz, rustaveli
igeroiya—izəzxuəcua, bzia iərbo zəzək loup. „abziabara uay
dharanakəueit“ ihoit apoet igeroiya rəfala.

abra izlaabo ala abziabara zegiə rapxia igəlararoup, auayə
iguə itou zegiə irxəjanə iaɣəxəuazararoup, axa abraqa aphəs
ləbzlabara eipşnə, uimou inehafəuəzar qalap, rustaveli aua
bzia, ui lazguəkra ibziabara, xəjəmərxa guək ala izəqazara,
ubri azə xəpə nasəpɣiqagiə axəştrafə inagsanə.

ageroi avtandil xizəi pşei rəla, İşarala uha daara iəuəuəz,
akraamta dənəiɣeit dəzəonɣəuəz, ahəntkar pha tinatin, xəp
pa hasabla bzia dəzboz ahəntkar rostevan iguə niərxoit, ubri
iqnəɣ laxiə ixə eitəit, iər nəɣnə dəbnəloit, məsala dcoit aɣəm
ɣəlakua raxi. abri zegiə qəlcoit diəxuarazə, acxərəara iitarazə
aakıəskıa uas ləqəlçaz—təriel, iara iənasəp bzigiə dazaanəm-
kəit, iara iəua bzia əguaqra dtəgəlanəçə.

egıəl ageroi—fridongıə akə əguxıaə məkəua, akə dənəm-
kəlakua, iara ipstazarei imazarei işəɣıartəugıə, dcoit iara ubri
təriel diəcxraarazə.

art ageroiya ayəqa rəftaxı dəmgələeit iara təriel ixatagiə.
aiuarei alkularei rəhasab ala, ari aamtala ixəiəşteit iara
ibzazara, iənasəp,—abart rınyəsgıə, iara iguəryara ixarştnə, ixə
mşatakua dcoit diəcxraarazə, iara izəmdərıa, əguaqra iakuləz
ageroi laxı. abart zegiə daarasa irdəruəit əuei, akuləi rəpə,
uəas ui iaçanakəua, abri ahasab əla ageroiya azə abas ihoit:
„aua izə aua ixə dameigzararoup, iguə azə iguə iitaroup, abzi-
bara dara rzə çasəi myasəi iqalarçə“.

abraqa daara uayə daxuəpşəpə iəqouə apoeməfə zəsbaxu
əho ageroiya, nas iara avɣorgıə uəqa dnarəlaknə apstazara
işəxuəpşua, əjlar rzə art rguə rxə zəzco iaçanakəua.

apstazara ha iəqou kər iapsou iapsaməu? auayə izə apsta-
zarakua zegiə eipşəm. hatərla əpsra apstazara ɣıa əkııə
eləiəup. əpsra uayə ixızar quloit uguə anuəfənsam, ianəugua-
lamıasə, ui dɣəɣom iəuəuəugıə ikuəduugıə, iɣəugıə iəjəugıə.
zegiə sabəxoit—nəlxoit, axıziə-apşei rəda, iarbanzaalakı uə-
dəugalo akə nəzasa inxom, axıziə-apşei rəda, uərt rəfıhara əup
apstazarafə abziarakua zegiə ireihau, abri əqnəɣ hatərdarala
dɣəxuəpşuan rustaveli zəpstazara iaxıənhalo auaə, ubri eıɣou
darbanəu axaça, aıbafran xə-zəfə eılagə əpsra dajıanə. guya-
rada tənɣ uakugəolərouə əpsra uəşzəɣəmco. əgiəl ənkənzə-
lakı, ianyalakı, ui psueit, ui atəp dəwəkə lanətoit. auaə rəgiə
abasəup işəqou, abasəup işəqou apstazara zəkuan. abri eipş
əqazara zəpsouzei? izəpsouzei ubri eipş iəqou əlasara, əlafçara
əlafəzar? ubri əqnəɣ zaa uəzəpəçanə uəqazarəup əpsra, nə-
sgıə tənɣ uəzəpşla uəɣıi əmş.

abri eipş əpsabara İşara qəzɣakua əguəzçara əlaxıənçə, əra-
zqə uayə dzəvsuam ha əguəanəgara iəɣup. əkııə—zəsbaxu əho

ageroiĵa. axa uezgĭo anasəp xaĉara uərt fatalizm axi ianġo,
eit, lara ubas amura, amharaxi iamərpšit. uimou abri eipš
axaĉarəfə auayə amq, alšara mĉxua ialanaĉoit. apoema ialou
ageroi ilartou, iəxiantou uəs axi danco, uəs ihoit: larbanzaa-
lakĭ akə egialšom sara səqna, slaxionĉa, sənəsəp smeiġozar,
rtaxəzargĭo adġiəl aƳə mƳas iəqou zegĭo rƳeizaknə sara isəj-
largĭo, sara staxaracə sənəsəp ialazar, laxionĉas isəmazar,
abaa ōuōuagĭo sazeikuərxom, lara ubas ataxġagĭo, aifġagĭo,
abas iXuəcua, abri eiləzkaaz, ui dəqbarouƳ, dxaĉaōuōuouƳ
sara seipš, ageroiĵa azənkəlom, adunei amš eilay-ellas eipšəuƳ
ha iərho: znə amra iəkupxoit auayə, znə aġyan idədə-məġəsua,
əƳəġġianə ixəŋoit, aminut nasəp bzia iaftagəlouƳ alacərs
ryas.

abri iaĉanakəuala iəqouƳ, auayə izə uaha dəƳakə əqam,
irəzqə iƳanĉanə, ifakugəlanə iəqou azakuənra əƳanraalara ada,
axa apoemaƳə iəqou ageroiĵa išərdərua eilargoit abri eipš
zəġuraganə iəqou afakugəla, ageroi pxiagəla iƳala apoet iƳə-
xuŋoit əquəš dəuġa rdərra, anasəp əguxiaa mĉkəkuə inəvsnə iə-
kuogĭo. apoema iaxinaləgo axaƳə ihoit iəƳ-nəƳ aaxəs eila-
gara zkuəmkua aĉas iəqaz šeilagaz: aħantkar təp aƳə ddr-
ŋoit əħəs, axaĉa dəzlaieipšəm aġġiə əqam, axaĉa iəĉnalgoit
əħəs ha.

abri eipš əjakua rəla uayə iguə azcoit apoet əħsakua də-
rəxuapšua, ui iaha eilərga-ifakurgəlanə iahnarboit iƳoema ane-
ifa, əħəs patəu ləkūĉara, ləŋġəƳra, rustaveli iƳoemaƳə izlaho
ala xarəza iƳeipšəm əmrəgəlaraxiƳi literatūraƳ tradiciakua,
iaha irzaalġuanaƳueit əmratalaraxiƳi ətrubadurġa rpoezia.

rustaveli iƳoemaƳə ageroi ħsakua baša passivla iəqou
rakuzam; arəicəp pšəzəġei ōuōuəġei raxiƳ arƳəxuara alakua irzə-
zəryua, rəpšsara iəzəpšua, ui rzərxanə iƳo rakuzam, uimou,
uərt aġtivla rəlalədrəxuəit əpolitikaƳ pštazara, ageroiĵa rXə ma
anaxi, ma abraxi idərxoit, əguaqraan axəġa rəihəġiə axaĉa
ōuōuara—əqbarara rəldərxoit.

geroi pħəšk abas diabŋoit bzia dəzbo arpəs: aġġiə iapsam,
əġəuara, əƳfra, abri ouma lualəu abziabəy? iaha eiŋəuəp abzia-
bara axiə ala xiəzəlou uəs dəuk uəluərsar.

iqazĉazəġi abri apoema „abġas-ġa zləu“ abas iəmkənzənə,
eskionəġiə apšə axanə. iƳəĉxo? abri atək inəġsanə, egiaan-
məġkua isħəp uħar, eikuupxiəzar əkuxon əyəmta dəu larban-
zaalakĭ qazəlas iamou akə aənəməġkua: uəqə zəsbəxu əho əuaa,
rguə əmƳ inəġsəzanə, rXəġi rguəġi iaənəġoz, iƳnəqoz, ideiala
izləieibatou, əfəbula ġuəxua, siuzet ħasəbla daara qazərala əfa-
kurgəlara, əbartkua zegĭo rnəys, iqafəŋəuƳ—lara əġaənraala
zəĉiaqam əforma iamou.

abraqə iaha uayə ixšəy zəəifranə iəqou rustaveli ixə iaiə-
xuəz əy-štilik: əforizməġi metafərii. apoemaƳə xkuək irəŋ-
rouƳ, iəpšsəuƳ ubri eipš əforizməla, ġlar rħamta, forma pšsə-
rala, qazərala ifakurgəlakuou əġəpəqakuə rəĉadərxəit. art əforiz-

makua dawa bəzlək axi reitagara daara luadayup, iaha-ibeiouup, ui ipoema metaforla, rustaveli daara dqaza dəuup ametafor-kua rə, ubri azə ul dantei ruşklni reipş dqaza dəuup. rustaveli eiçəxnə dəzləjəjo ametafor znə-zənla kər stixkua açana-kəueli apoemaşə, —iqaloit dəryəgiəx ubasgiə, ametafor ast-rofa zegiə axanə inarknə açəxuanənsa ianaxəjəso, — uəsqan ui astrofa iaanəgo, xşəys iaçou ailərgara daarak imariam.

apoema yəup jaf slog zmou jaenraaləla „fairi“-la. uəqa pparak ala ifakugələmkua eilapsouup y-şəgak „fairi“—iəhara-kəui ləlaquul. rustaveli azə deişpəşəmkua dazqazan „fairi“. iara iqazara aiharək iğərganə iaxiəqou alliteraciəla, assonansi, abjə-xaa rifmala, ajaenraaləla aikuortlara aşə aup. ui ipoema atekst ineişdriə ikuçənə iəqouup eitaharala, znə izətəu aitaharala, znəx iguəpənə eidkələu astəbəkua rəla. astix ahaftəbək ibziənə aqaləra daara ixşəy aziftuan, axa ui ianakuəzaalakı ixairştua-mərt ilaşənə aja pşsa eiftərgələnə, eizadənə, muzikə hasabla afakugələraşə, abjə iaxou, amuzikə iamoui iara iəçanakəuel eiğxəmqio, einaəlo işəqəçəru, nasgiə, apəjara şatəru, fatas işəqəçəru aja iəçanakəua.

rustaveli irifma fakugələla pətk hasab azəuəup. apoema yəup kətrenala, pş-stixla, apş-stixkriə rifmak rətənə. arifmakua aiharək x-slogk əqouup, nas y-slogk, ubri original aqnoəp ab-rəqa xsaaləgak aəgəp:

„mepəta figan siuxve, vit edems alva rgulia;
uəxvsa morqiləbs qoveli, igica vin orgulia.
sma-yama-didad fesərgo, deba ra savərgüliə?
rasaca gascem fenia, rac ara-dakərgulia“.

„nameigəso iyənriənə-xənriənə anəxra aloe eipş uaritəp,
ari açla nazasa çloup, edem təps izmou akə aup.
anapartra-əhroup, axufadhara iəuazei, naq icəla?
iəğxəxəz əşt, uara iurəəm, az iəutəz uara iurəup“.

abri zlxiantou, izlauadayəu x-slogk zmou arifma apş-stixk rə apşəara mariam. abri eipş azə rustaveli haək iəmənə də-qam. znə-zənla məcxuə iəuəlayəu, eilapatou rifmak, zəfiəna də-qam astix aşə — ajaenraaləra zdəruəgiə iulakı ay-stixk rə ipşəargiə, axpəti azə deiçəmxar pşəxua amam, axa rustaveli ianəiçəşə arifma zəa axpəti azə ixuəcnə, əri dəzləjəjo akə iəzaəiguouup uharəşə iəqəşəmkua, nas litəxəu aja ui iəznei-coit, nas apşbaği azə iştəixəueit aja şəck, arifməzə ištəxəşə, iənaəlom ha zəəuəşə, axa aştəxiə uə iəštəxəşə aja aļçua.

abart xəxi iħakuou rəla argəma uayə iboit zəqa eipşkuam rəla eibətou rustaveli irifmakua. abraqa uayə idərracə iəmyouup rustaveli dantei („bozestvennaia kəmediə“ ha izəstou aşə) rifma ištəkua rəhasab ala xəpxiəzarəla işəiqərou: rustaveli işəşə—735, dante işəşə—750. axa aitəharəzə dante işəşə 2-nə rəla eihəup.

daryagıtıx uayə İxşəy azəlfracə İkunagoup rustaveli İfakugəlou İfatafıu əjour.
sıka abelara, arajara, nasgıə grammatıkar formala eıgşkaam
rəla arajara, əpoema İaloup 45.000 ja raqara, uərt raxır 15.000

əhəntkar phəs tamara İ-əpoxa aan arəxuara ala (oda) yya
bzıas ha İəqaz qaxruxazel, şavtelıİ, rustavelıİ eıdəukəlar argama
İuboİt rustavelı, eğıərt ryafa, uərt şılıs İramaz, əja rgalafas
uərt rxə İadərXuoz zegıə şəİfəz, İara İajəənraala, İara əja rə-
İas İəqəİcaz (şalı) ala. arı əjəənraala arəfa rustavelı İnairkə
xu-İəşəkusak akərtua pəezİəfə məkra amasamkua əhra auan.

rustavelı İərmariet İara İxəənıİ əpoet bəzə (bəzİa). əja
pşəaxİə, İharəksənə, İİtaxsənə dəşğəjo znə-zənİa İara İİara rha-
mİtakua reİhagıə dİaqunan. abaskua raan rustavelı İİhoz əjakua
reİps İəqou qərgıə İuboməzt əpəezİəfəməou, İara İxəənıİ əp-
rozaəfğİə.

xuæct, daxamcæalt, nas rostevan dguano idækuicæit iær irei-
otæz jayayæk ari auay pagia dæknæ dizaargaræcæ. asa iadæyæcæ-
gic imkækua daæralægeætæn iniræt it ineiz aibafja rjayayækgic. ui
aftaxi ahæntkar ixatæi avtandilæi ar ræmano iæstaloit dærkærc.

aşer-sarha ineinæ iæcæiæt avtandilæi rostevani.
egi dlæiuan delxælarua, isara tkuæjæa, dæarbaua.
iquhar psarxa, iuarkalæiua, dakuæan wæk araf iayæzæz.
afkæl xey-bæc iæstæy iaayuan, æf-fæpæstæbæcæ dædua.

ahæntkar dşæaluaz şaæguæitæz eipşjtqia arpæş æfæjha iæ
aqanæ lajican arpşæ eipş dlæçaba dæeit.

iguxiaa jgiana izæqalæit rostevan dzækulæz, tænyra ioua-
mæzt æynæ dæxaalzicæ. tinatin iæbjalæit æri arpæş iæpşæaræzæ
auaa iæstæiçaræcæ, ahæntkar ipha işlabjalægaz eipş dnædæueit.
idækuicæit imæyæmkua auaa. şækusæ nazæk iæpşæara iæfææn, æxa
iaræmou, ui dæzbeit ha zhozicæ æzgie dræmbeit.

as ada ak rælæmşakua iægejæ ianaa rostevan iguæ itænyit,
ui æfæ iænikæit. æxa tinatin æri, abjæs-ja zlæz arpæş dænkæ-
læssæno icafa qafæjæ ilban, masala avtandil diæpxiana dæiæt
arpæş iæpşæaræzæ xæşækusa dnædæuaræcæ. ubri anaysan adærra iæ-
tæit işældæruæz bzia dşibo, dşælfæçugukæaua, iara ubri æqnæf
ehægie dæzæhaç-haçæno apşæara qaiçaræcæ şixutou. iara laxræ æja
iæitæit, ægura ououanæ ilærgæit xæça ha iara iæda dæwæzæ
başa xæzgie lægugic şizælmæftua, nasgie iara iæxænhra dşæ-
zæpşua.

avtandil æri nasæp dæuras ipxiasan, amærguærcia iæ itan.
rostevan iæ iæcæiæt æhara, ar iætæno diæstærc ræntkarra
ahaaxicæ, uiraxi ikuænxo auaa rærlaræzæ, anapæfæ raagaræzæ.
rostevan æri dækuşæhatxan ar iætæno dækuicæit.

ahaa æfæ igælaz abææfæ iænnel avtandil iguæ itæz iæmasa,
tinatin bzia dşiboz, dşælfæçugukæauaz, iara ubri æqnæf uæls iæ
iadicæz imşakua, iæaxtæno, bzia liboz iæfæ, şærmædin, eiheit. dæ-
gionæit iara şærmædin ar dærxælapşæno. dæiæt xæşækusa æra
dişpşæzaarc, nasgie znæ-zænla iara iæixis ala rostevan iæxi æjabj-
kua iştlærc; xæşækusa ræla dæxænhæ dænzæmaægic avtandil ipşæ
tæno dæqam, dæpsit ha rostevan iæxi adærra qaiçaræcæ.

abartkua zegi ænæiçærcæa aftaxi avtandil iælarq dækuæano
dækuçæno dæeit.

daara akraamta adunæi zegi iærzua abjæs-ja zlæz arpæş iæp-
şæara dæfææn, dæzæfæçugukæauaz, jæmzæla iælaşoz tinatin danigua-
lalalæk iæhæha iælaotærcskua iæfækuyæ iæo. dæeit amratalara
şæqaz, amragælara şæqaz, dæimdeit æuaa æxiænxoz zæxiænpæra.
æuaa æxiækunæmxoz æjæhærakua, æsakarrakua rævgic, æxa dæstæz
iæftægic dæxnamgæit, iæabarhægic æk imahæit.

zæxæfæ mralæ izæyqoz, æmyænzæy dunæi iæzæit.
æuaa znæz çæ rælak dæwæmst, dgicæit tæjækgic çæ inimæjæit.
æfxæel ærxæel æbnærlærei, sæmyæss iæqoul zegi eimideit
rim dænnel dræzçæait ækiætæjæ, dæra ræfælaç-rim zæxæizæ.

kəit, axa açəxurəan, avtandil drəchafəna ləlheit əsmət-şləxizəz, arpəsgirə tərjel şləxizəz, nasgirə, art reibardərrə 'şləşə' tərjel dgejənə iara dzazpsuazar. nas iara, tərjel, ixala tuelhap, xiaa jgias iguə itou, guala dəus iəməu, axə açəxu zeipşrou, sara nartkua rharə azin səmam ha ləlheit əsmət. ubri əftaxi rəjak mərəçəkua iaagəeit xuar-yar ha azə itəbji, əv-fəpə itəbji. əsmət əfərha dələxəueit avtandil əhap əvə, nas tərjel dipələit. tərjel iahfa iləeihəit iəgejra zəxqiaz. əsmət quəşrəla, igula ho əffəha avtandil ipələra dazəqəlcoit lafa. daara ixə əzəftnə ləlhoit iəmacərə anəquarakua rəçkəsgirə işelənəu yəzək dip-şəar. tərjel iahfa iəlhəz dakuşahətcoit, axa dləzəcait uas eipş ayəza dabaspsəari ha, ubas eipş əljajərə anəqarçə əftaxi əsmət daajərəlcoit avtandil. art ryəqəgirə zguəmy dəuu xəzour, arpur siirkuəup, ipşəoup uayə işimbac əla, eikulajəup, avtandil tərjel igualəitərit zənə əkuərə dəkəuənəyalənə dəşxuəcuaz əuaa şləznelz, nas uərti iərəi irəbşəsəz. əsmət tərjel ixə-içəxua, xtəss iəməu zeipşrou, itourəx zəgirə ək əgməjkua avtandil iəiharəyə diəhanə dakuləşahətit. nas tərjel daəgələn əkəkəla dəzəxəsəz-dəzçəsəz uha itourəx zəgirə intkəa-aatkəanə dəx-ğəua avtandil ləlheit.

zəgirə irdəruəit india bəj-həntkərrəkənə işellou. art əhəntkərrəkua rəpənə fba daara zəmyxərə dəuz əhəntkərrə parsadan inapəçəqə iəqən, əbjəyəi əhəntkərrə tərjel iab saridan inapəçəqə iəqən. saridan dəlbəfyə oucouan. iəməjə zəgirə dəriəainə inapəçəqə iənaəigə, iənirtənəy işbit, iərə ixuta, əbjəyəi əhəntkərrəgirə, india əyələ (dgiəls iəçənəkəua zəgirə) əihabə, parsadan əhamtə iitarçə. parsadan daara dəiguərouənə iədikəit əri əhamtə, hətər dəugirə iəkuçənə əynə daəigəeit saridan. əftaxi dqiəçeit əri əmirbars, əmşən əvə əku, ədgiəl əvə əku rəs iəməz zəgirə drəihəbnə, dərxələpsnə. saridan əraqə pə diout, uə iəxizləit tərjel. tərjel dşəxuəzəznərgirə əmaxuəvəvə uayə diəməpəmkua, ələmkua mərələlə dəriəaiua əvənsə əmy dəu iəunə dqiəçeit. tərjel xuəşəkusa ənaəixəcuaz parsadan pha diout, əxuəçə iəxizərəçeit nəstən-dəreqən. əznək azə art əyəqəgirə eixərəazəlon. uayəvəvəysə iələ dambəç əs əqərə pşrəla, səxialə işlir zəab. parsadan əjlar irələiehitəit həntkərs iərə iəftaxi ipha dənələçərc şəisbəz.

nəstən bş-şəkusa ənaəixəç tərjel dşəndərhəit iab saridan iaxi. əhəntkərrə ipha iəzə irgələieit zəipş əqəməz əxən dəu. nəstən ləməç ruan əsmətə yəqə əvəhsəkuei. uə naxəs daara kərəmtə tərjel imouç nəstən lərə.

dəpsit saridan. şəkusa nəsək iab dəguxiəagənə ikuəj iəvəynəkənə əğəuərə dəvəən tərjel. şəkusək ənaəç əftaxi əhəntkərrə iəzəigəz əuaa dđələrgəeit tərjel dđələmçəzo dşəynəvəz iynə. əri, iab iəipş əmirbars, india əxiənsənənsəzo ər zəgirə dərxələpsnə, drəihəbnə dqiəçeit əhəntkərrə parsadan.

tərjel əhəntkərrə əhaəkua ixiyon, əbjəspnə əxumərrəkuei əlarəçərit dərəvən.

špə səšnakuřaz abəki iarsnə alaracja cya zmam ftəsxədan,
ar, snapə səsyaxalaki eipš, fxoula, ahijha eigəlon,
sələbara ribamtaua iastan arparja, atəph ija,
znək səzbazgja šəkusə nasək dəzlařxuaša ləman uəsgja.

znə řariel alaracaraxiənt dxənhnə danaai parsadan diəma dneit ipha lıxan dəu axı, lara lınapala nestan iləltarc ifnə laal-gaz abəabkua. axan dəu ařə lıxineiz, aarla iələpš nalxiəsit, xiə-raxuəcla ipanə iəqaz aparda lavagələz nestan, laraznakgja, ifamxkua iəcaqualanə, ipsə iəliia dənxəltit.

ui aftaxı řajak mərçəkua nestan ləřənt řariel masala izaar-gəeit iquək, ahəntkar ipha izəlyit abas abziabara řbafas axəca leito psmayrəla, psəllarəla akuəm, xaça uəsloup, uca, urei-bafnə pəpřjgia rəzkələca, india ařaxə aztara iəquəçəz, axa-tajja. sara bzia uzboit, uara uədəgja dəřə xaçək dəstaxəm.

asmat ləřərarəla art əlquə eimərdə iələgəeit. řariel ar řaja ləmanə dcan axatajja drelbafən dərilaait, řhəntkar řamazai dətquanə dikən, cya zmam amal řaja iədkələnə dxənhnə daait ftaxıqa, indiaqa. ilzaigəeit uaxiənt nestan-dareqan xiə-raxuə-cla ikuçaz fal elkuəkət, fac přřələ xamə siirkəl.

znə ahəntkar iphəsi řarei irəsbit rəřha, nestan-dareqan xaça diərtarəzə aijařara qərçərc. ari aijařarařə ləpřeit řariel. parsadan, xaças səřha dləkunəgəit ha iəxis lheit xorezmři ahəntkar ipa. řarielgja, mər ha əkrəizaxhəauazma, parsadan iřhaz izama-noup ha dakuřahatxəeit, axa iblaxəç geřua ařənzə ipřgia eilanaxueit. art iərsbəz anəgzara řajak axdərçəuazma, zpřřək qamçəkua xorezmqa iđəkuərçeit auaa, mahra iəřxianə indiaqa daargaracə uařı ahəntkar ipa.

art ilzərsbəz lahaueit nestan-dareqan. ilahaueit ui xorezmři, ahəntkar ipa diərtaracə lanəl labəl ilzərsbəz řarielgja dřaku-řahatxəz. ari əkə eipřřəmkuə ləpsə pnařeit, guəborəngja ləltəit řariel.

ladəyqalon amrəxuəga, xaarək zmamz, ui aparda.
xiə-raxuəcla ikuçaz əfəlgja ləzkua ləkuən ləlxıəyřla.
aiəza daxıəkuiəz řəmtkuə dəəizpřit ui, laçərxiuəla.
amcabz zxləqıoz ləla guakua lələxərskuə təy-təyrua.

řariel iləiheit ahəntkar iřhaz dakuřahatəmxəkua mər ařəi-kərgja, iaja dəřəpərgja, əkgja řələmçəuaz, nəsgja, guramgartas dəkənə daaftalə, iara bzia dřıbo iəçixər ha dřəřjiz. əçəxu-řəngja iləiheit parsadan dzəřxianə amah ha xorezmři laaigo, iəçəugja iərgja řəzəntəčkəu, india iřəakunəgalalaki eipřjgia iquəquanə lıniəřarc iguə iřtəzgia. nestan-dareqan dazərazən,— xorezmři isəua zegja rnerřara. ui iəlheit, zegı rakuəmkuə, masala amah diřərc, nəsgja lab eihərc, iara, parsadan iəftaxı, ahəntkarra iaxəgələrcə zəkunəgo dəřəz dřəqam řariel iəquəm-zar, nəsgja, iəgiřəimua lara, pərsiař auaa aənə, ara, india iəřtaxəu aləgso, əřra ua ləkularə, as qauçar, nas sab iara ixala phəss uxə sadukələracə duəřo dələgəit,— lheit nestan.

nestan iſalhez eipſ dnəqueit t̄ariel. uaxək maſſala d̄aifit maħəs ha izəpxianə iaargaz, nas abaa iƿatana, drəpxeit zexiən- qaraƿ cya zmaməz iər.

parsadan ipha amah iſra ləbz ſalaz anidər touba iuit dzaa- saz dſasfra ha. ipha dzaasaz parsadan iahfa davar lakuən. ui kaqaa drəman. dəphəs eiban. kaqaa, aləkukua rəə uay dəzjla- rəpa zəsbaxu rho foukə ireiſſən. uərt daara zdouha qaloz fouk rakuən.

davar lguacə zegie nestan-dareqan ilxəlxəit; ui laasa iəluəz anəldər jgiala dəlpqan, nas yəqa kaqaa—imaçuja dəarəpxian xəmpada inarəgsaranə irədəlceit, akanqa dtarəpanə amſən aguana „amſən ayapan“ ha iaxiaftou dnaganə dənərtəracə, nas ua zərjə lmoukua dənəxar dəpsər ha.

kaqaa davar iſralhez eipſ, rəənmərxakua, nestan akanqa dtarəpanə drəma amſən ixələit.

ari asmat ilban d̄əua lafa t̄ariel ialheit.

t̄ariel iƿənmərxasakua iaarccakzanə iƿaaibitoit, nestan- dareqan ləpſaarazə d̄dəkularcə. guəpyək aibafja aaftəxnə, asmat dləma akanqa d̄talana amſən dxələit. ſəkusə nazək dſaqio amſən dxən nestan dəzbozar ha, axa iaapsara baſəxəit, lxa- barha qara akgie imahait.

aibafja iəcəz yəqa rəda zegı taxəit. nas uaha amſən aƿə aangalara rələmſə lanalaga, t̄ariel art ayəqa inxazi, iahfa asmati iəmana irzəmdəruaz t̄əlak aƿə kalakik aaiguara dəzxaçt.

art iaxiəzxaçəz fridon ha arpəs zamanasək iƿə ineit. fridon ari aƿələƿə dhəntkarən.

ui t̄ariel iəczl iarei iynəqa imyaxəigəeit sasra ha. znə iſəlaracoz xuək aƿə iaxiaaƿaz, fridon t̄ariel eiheit, uaj iaxiəkuu axu aqnəƿ amſənaxı znə siirzək ſibaz.

psaaƿu, ma laraxəu iəyua, yəstaaçəs amſən ixəu?
mapl ikanqour, apra rəərə ſtha irdağan zəjya z̄əu.

ilxəsaanə akuən iccaknə iſaaıuaz ari akanqa. aquara ianad- gəla iaatəçit ari akanqa eikuəja-eikuəjasa yəqa arəpja, phək drəmanə. ari aphaſ ləkusa-məkusa zexiənqara alaxua ilcrəcuaz larlaſə aƿənza dəixuəlpxaauan, dſeiſeluan. ari mbaƿbaraxa izzəqalaz fridon amaçəs iayəzaz iƿə iəfxua narbanə axə kvalaa eipſ dəxəiaalanə iƿələeixəit, ui aphaſ siir akanqa dəzmanə itə- çəz aƿja dərçiqiarazə; axa dara daaguartan iaakuçinə am- ſən inəkukualala iceit.

t̄ariel iaraznak idərt ui nestan-dareqan ſlakuəz. iſaaıahaz eipſçqia iƿə dəƿəjpan dguənkiua, d̄əua, iyəza ƿəç fridon eiheit aguərya dəu iəmaz. fridon t̄ariel iguə aaləroruəuan, daaiabjan anaxı-araxı zexiənqara nestan ləpſaarazə iuaa dəkui- ceit, axa uərtgıə pətk anaabçəs ixənħnə iaait, lxabar ha ak anərmahasa. ubri aftaxı t̄ariel, uəməſ aabzıaxaait ha iyəza ƿəç

fridon Inaiahano, zəsbaxu xarasa inayxiaz fridon iweikua siir, ahamtas iouaz dyakupano, daftalaxt dəryagi, dəzəwəgukaaauz nestan ləpəsaara. adunei zəgi iərzeit, zexianqara deimdeit, axa egia qaiçandazgə ixabar ha, ləsbaxu ha qara akgiə imahait, ari iəbəia pnazeit, ixe iəmarjriaxa, psxuəc dxuəcua dpanaçeit, auaa rəla əxpəsalara izəmuhəua, jəməəs ikən, uərt rxabargiə aximahaşa dgriəl pxiəkərtak pəsaənə, gəg-ləgs ua itaz zəgi tfaanə, adauja nərjanə, lara ixazə xəfəxərtas, nxartas iqaiçeit, yəda iəcəz iyəzja adauja ijarfit, dəizənxeieit iahfa asmat zəjək, ui ləmac lueit; larax jəla iyoit ryəqəgiə, tariel xəştra zkuəməz dəzəwəgukaaauz nestan ilapşnifalon abjas aps, ubri əwəntə abjas-ja ilçanə dđəkwən, abar laşəkusa çit nestan-dareqan dəzəitləi.

ara ipjoit țariel lajabj.

avtandilgriə țariel eiheiț iara darbanəu, daxianqəaz, țariel diəftazçaz uha rəzslakua. iaarlasnə sxənhueit ha țariel aja iətanə dgețən arawiaqa dceit avtandil.

avtandil iəxənhra daara eiguəroieit roştevangiə tinatingiə, argiə, əjlargiə, art zəgiə akəkala ireiheiț dzeftaz arpəs siir dzeşipşəaz, nasgiə uayə iqəifarəpa ləqaz itourəx. atəzlagiə dəzəwəgukaaauz tinatin siir ləmacara danlania iləieiheiț zəpşrak qamçakua diəcxəraərc țariel iaxi dcaranə dşəqou. tinatin diəz-xiaauan, diwəwəgukaauan, axa məp ləmkeit, ui lguə qazanə, ayəza ləcxraara xəçarəur lhan, dazərazxəieit avtandil iləieihaz, axa rostevan iləmħagiə iəimərħait ari eipş iəqaz aja, ui məp ațəlkəit avtandil dəryagiəx icara, nas avtandil ihaxia siir iəməz, iquəla inəjənə, iəzanə maza dceit, ui itquəwə əhəntkar diəhoit icara, imjəuərc, gualsra dəus iqaimçərc, iguəryeimçərc.

başa alaəərskua kəuməvan, iaxuom ui aguəryara, iəqalaşa uəsgiə uakuloit, xərpaf amam ui zənəa, ihaxutəur hapələrc xhaada qabəqafaras həkulua, pşə zxan iəqou darban iaxuo davsənə dcarc ilaxiənçə?

avtandil dxənhnə țariel dəzmaz ahap əwə danaai, ua dimbeit țariel. dəpşəaaua dənioçtalazar, dgriəl əwə, ipşə iəllfanə deičha dəşkəřəz dneixagəit, iəzvaraxik ala iəvatən ifnə aləm, egieiraxi ala—abjas-aps.

uaha iəniwəlatərxuxuəarəz zək animou, aləm afa iəwərxuxuo, ilulaki ipşə aaiçəieit, țariel apşməyra danalç avtandil ieiheiț iəla iəbaz, as eipş kulafas iouz, ui ibazaap aləmi abjas-apsi eiguəbzəwəəua aixumarra işəwəz, arpəşkəl pħəzbakəl eiguəbzəwəəua eixumarəazər eipş; nas işneluaz aləm gurəmuə, iguaəua iəlagəieit; əsaalra iəha-iəha əgaaara iəwəxanagalo, iəlaşua işneluaz nas, əfərə işhanə, rəçhafarak əzəmuzakua əwəieçhanə abjas-aps iasənə iəpəqo iəlagəieit, ari iəpanaçoz tariel iguam-pxazt əşərha iəha əatpaanə dnədxəlan axə aaiquərpə ilkaiərl-nas, afa zəxiətə iəqaz iəha naq inkəjənə, ləynə icoz, ipşə eipş iiboz, dəzəwəgukaaauz nestan-dareqan digualazərləz, lja

zaxiboz abjas-aps dnaxizano iaaftipaen izgusueit ha dalagaelit. axa abjas-aps, as eips aguabzomrakua aguə rzodaməzi aƣənzə ataxha iəsua, aƣarxəckua rəla dəjnəkukua ialagəeit. ƣariel dguaan išiəmƣəz ala adgial ianəlaniqia apsə yaxleit. ubri aftaxi, daara akraamta art, ifnə ikəƣəz aləmi abjas-apsi dər-pənƣalanə dguənkiua aƣuara dšəƣəz, ipsə iəlitan dkahait. avtandil ƣariel daaiaƣan ahapaƣə diəmənə daait. araƣa ari dnəƣnə, šəkusək aftaxi sgeƣnə saueit ha aƣhara nəƣaƣanə, daftalt nestan-dareƣan ləpšara. ui isbit znə fridon iƣənza dcarca. išəizbəz eips fridon dagiazceit.

ua daxineiz fridon dneizƣaa-aazƣaan, nas ryədqagie eimənə fridon nestan-dareƣan daxianƣibaz axuə aqnə ican, nas uaanƣ aquara iavarinə ddəkuleit avtandil, ialpələlakı zegie nestan ha aƣər ləzbaxu iahaxiazar ƣa drəzƣaaua. daara akər deimdxianə drəkuleit karavanla eicərxaffə iaaluaz xuhaxutjakuak. art, amšən izxəcənə frəjlas arhja niəƣjan, rkanqakua, dara axuhaxutja iəmənə dərtalan, ddəkuleit eihabəs dərxeula iƣəƣaƣanə.

ineit uərt „amšən-həntkarra“ ha iaxiaftaz ƣələkəƣə. araƣa avtandil ƣartas iƣaiƣeit acentrəi akalakı aƣə inxoz tuƣar dəs-zək iynə. ari, atuƣar dəu iphəs fatman-xatən avtandil iqnəƣ abziabara imcaxa ileraləit. ui ləla znə avtandil maləzaku iahait abas: kər šəkusa ƣueit uərt, amšən aquara iadəz rbaƣƣəƣə yəda arapja daaszərgəeit, deixualpaxaaua, ixə-ləə mrala ilxəsei-šeiua pəšk. ari ləpšra zədqafəƣbaraxəz fatman iləstəit uaxi guəpyək aƣkua dərteiuazar drəmxuhanə daargarc, drəmteiuazar dara nərjənə lara daargarc. fatman ləƣkua arapja lənə irəcəz aƣhəs drəmxnə daargəeit. pətraamtək dƣaxnə diəmən fatman, ƣəmt zələxi eikua iəqaz əphəzba. axa, ari aƣələ həntkars iamaz, as eips əpšza siir iəqaz ləzbaxu saaiəhəz eipszƣia digəeit lara laxi. axa ua daxinargəz fatman iləstəz malla znəpə danəz əhəntkar iuaa xələn, ləƣzanə dərjceit.

ui dəryagı dgeƣnə daaxt fatman iƣə. ara daxiaaliz fatman ƣək ələməlxən, xəƣa məƣala iƣəaailahənə ari aƣə dyakuƣan, dəbnalt.

pətk əəbƣəsxian fatman nəquəyək ləla ilahait əphəzba. zəƣəƣə akəƣƣarala əƣəx ləfca zərləzəz kaqəaha uəzjgiasakuak drəmpəƣəleit ha, dagitarƣeit ha uərt uay dəzməƣəzəməz kaqet abaa. uərt pħəss diədərkaait zəkura mnasacəz əhəntkar-pa.

uərt, zəkura mnasacəz əhəntkar-pa, izhara dazərpšnə, pħəss dizərkaanə ddərƣeit.

avtandil ixə irargameit fatman iƣə. ui iləieit imsakua lara dzakuəz, daxianƣaaz, nasgıə dzəftəz uha rəzəlakuə.

fatman diəmən ƣək, ui iəlšən apərra, nasgıə ianitaxəu duədgələzərgıə duəmbo aƣəƣəƣəfə idəruan. ari drəstueit kaqə-ƣəi əbaaxıə fatman iqnəƣ əikuə nestan-dareƣan ləxis ala iynə iətənə. əlquə naganə iləitolt. nestan ilayueit atək fatman laxi, ui iacƣənə iaaləstueit dəƣə iquək ƣariel izəngıə. ƣariel izə iəlyəz

alqua aƿə dīahoit iʒəzəz az iəiɸs dəpɸiasənə dīxəiɸtsəre
lara. ua guɸjaga aʒala ilhoit; uguə rəa sa sʒə, adunet iaku-
zəm iuɸzəzəz azə iəiɸs səpɸiasə, ara saxiəpou psə zxou az
daxuartəm, ul aɸkias arəchara iakulənə iəpou india uəzəa ha.
ari lara iʒəlyəz aləidərrəzə afal iləitəz accaxa aguələlçoit.

avtandil ari alqua ʒəalouəz eipʒtɸia zəpʒrak qəmçakuə dəc-
çaknə dđəkuləeit t̄ariel iaxi. amyan, fridon ihəntkarra davsənə
dancoz, iquəla adərra iiteit fridon, dʒəftəz aɸhəzba, nestan-də-
rəqən daxiəqəz ʒəiləikaaz, nasgɸə, dəuk mərcəkuə, t̄arieləi iarel
fridon iʒəzəiua, nestan-dəreqən abaa dtaknə dəzmou drəmər-
rəzə eiccarçə.

avtandil t̄ariel iƿə daxiəziəz dībaxəueit dəryagɸ adəƿə aləmk
fnə dʒaxagələz. t̄ariel əznək azə avtandil izəziəz əɸəɸɸ agura
imgəeit, ixəeimçəit, axa alqua aartnə danəlaguələpʒ ibeit
çkia iɸdəruəz afal accaxa. ari iɸsə iəlnarilən dənçahait. avtan-
dil aalguə-siguə zəpsə məɸxəz ikuəl iəkuikəʒəz azə animou,
ifnə ikaʒəz aləm afa iƿəruxuua, iɸsə aaiğəeit.

ubri aftaxi r̄əiɸkuməraxakuə, asmat drəmənə fridon izçoit.
fridon iđəruən kaqetqə amya. art axəy-xəzə əuəuə fridon
iəibəɸja t̄reionəz xəl-yək rəmənə içəsən kaqetqə amya iəkuloit.
kaqet abaa inəƿəpʒua iannəi iɸəɸçən, iqarçəit ailəzəjara. ari
ailəzəjaraƿə art irəzbit, ixəqarənə rəƿəʒənə, abaa axgualk iamou
iəɸlarç. r̄əɸlara mantalaxan, iʒəzəzəz eipʒ egləait.

aqamɸəftəbət ɸəeit iəraznak, aƿkuəgɸ t̄rəsənə iləielçəeit.
aguəl artkuə zləqəz ala, ahhəbət ɸɸiəla iqalçəeit.
xəqarənəƿə axəy-xəzə, iəɸləeit akalaki rəƿəʒə,
dədə-b-ɸəula r̄əbəkɸ b-ɸə ʒəagəz, r̄guə t̄qia iɸrəsit rəçəzə.

abaa r̄gəeit. ul zəziəpəz ar zəgɸə ndərçəit, iə dakuəitəɸeit
nestan. nas, iğəuəruəzə, rəla r̄xəpəpə, fridon ihəntkarraxi iəait.
ua əyara dəu qarçən nestan-dəreqəni t̄arieləi eibəɸeit.

avtandil, india arəchara iakuleit ha, xəy-ƿəyla iahakuan,
uaxi dđəkulərc iakuəikəit. axa t̄ariel ari dəəƿəpən imuit znə
araviazə imçar, avtandiləi tinatini eibagərc. avtandil dazə-
razxəeit.

aravia iaxineiz əyara dəu qarçəit. art axəy-xəzə rəpʒzəra
əɸlar eizəz rəla xnakəuan, zəgɸə iqarfon.

aravianəƿ art axəy-xəzə nestan-dəreqəni asmati rəmənə iđə-
kuloit indiaqə. avtandil iəcup p̄fənyəzə nəzki arəp-rə.

india aalguəra iannəi oazisk aƿə iɸeit əpʒsarəzə. iara ua
iəənƿəsiit indiaƿ iəuuəz axuhaxutɸa r̄karəvəngɸə. art zəgɸə alə
r̄xiəkukuə iəqən. t̄ariel drəzçəait iəzuəstkuada, nasgɸə alə zəl-
təuzel ha. uərt iəɸheit iʒəgipetɸi xuhaxutɸou, indiaƿ iʒəuuə,
r̄əɸlaxi, egipetqə amya iʒəkū; nas iəzərkiaƿənə iəɸheit nəs-
tan-dəreqəni t̄arieləi r̄təurəx, əhəntkar p̄arsadəngtə art kəp
ʒəkusa dəʒrəftəz, axa iənəimbəzə dəaxəguəryən uəzə aalguə dəʒ-
pəz. ari zəhəz nestan-dəreqəni t̄arieləi ɸuənkiua aɸəuəra iəla-

goll. ajablj razhoz axuhaxutja znək azə iərbara rəmədərta iaa-
laxoit, axa nas rajablj inacərceit: parsadan ipsra-axataija rhən-
tkar ramaz ixə iaiərxiuan, ahəntkar iʔarta akalaki ada, india
zegia inapaʔə iaaigəeit, iʔaxaiərpeit ha.

ahəntkar iʔarta akalaki aʔə rxə rʔaxəit parsadan iphəs
eibel ui ilzaaiguaz suaa! ha.

ari ʔaarahaaz eipʔʔqia art axəy-xəja, rər rəmana aʔərha rʔə-
narxan, iaarlassanə india ahaaʔə inəzeit, ua iaxineiz axataija
ireisən ireiaait, ramazgia dətquənə dərgəeit, zəxə iakuitxaz
india alə axnaxt, aguərənara nəha dəu qanaçan, zəpʔrak muə-
kua ʔarieləl nestan-dareqani ahəntkarra iaxadərgəit.

axəy-xəja, eicakra zkuəməz siyəzara, bzia-eibabara zəbʔou
kraamta eicoqan qarak eikuguərənə, eixumarua-lyqo; nas av-
tandiləl fridonəl ceit india ialçnə dasu rhəntkarrakua raxı.

apoema epilogs iamou xu-strofaə iəduup. ui zlanʔo astrofa
lahoit:

amiran dixəʔxuan ala inarounə iheit xoneli,
abdul-messia ixəça uəskua ala rxəihaaüan ʔavteli,
dilargeit ixəihaait ala zʔə zənza imaapsoz tmogveli,
ʔarlei izən—eskiəngia, ui dəzʔauaz rustaveli.

Iguə italkt, axa iguəonnə ilzəmheit. aphəzba dnaxənhə dceit iəlbaz ah ipha ilalheit, abas-abas ha dşəlbaz. nas labhazəi ha ah ipha danəaa, „sara akəi-ybei aja iasharc staxxan, axa iguəonnə sziməjəjeit.” lheit aphəzba.

nas dcaait ah ipha, „dzeipşrouzei, iourouzei, iətbərouzei, iplanəuzei, isaxiouzei” ha. ari aphəzba uəs lhoit: „ioura, iətbəara dnəzə-aəzoup, ipşrei isaxei njaxşamzar uayə dixəlct ha uayə iguə iaanəgom.”

ah iqnə adərra qamçakua, ah imaçuja rnəpə ianəlceit, abri auay dzakuşu deillərga ha yəjayək auaa dəkulceit. uərt annel aamtazə iara dʔənə alquəyra dəʔən. iaəiguara ineinə iaəgəlan mşəbzia ha iarheit.

daarəxupşən iərgiə ackə reiheit. iəjəjeit-egriəit, uabanʔəauel, xarəʔə uəuuama. uəurban ha izcaait. axa ackə aja reimheit. skraamta igəlan. aftaxi igəʔən naq icaxt. igəʔnə iannei, ari aphəzba lʔə irheit: iaabaz abasoup, hiəjəjeit, axa ackə aja haimheit rheit, dzakuəzgrə haimheit rheit.

nas abri aphəzba ubas lheit. sara işəshaz ləmħakua, ʔərial iqnə ilha, abrigi-abrigiə adgriəl əqnə abri eipş əuayə dəqoup, xaxa-xəməş raqara çueit daşboiʔtei, axa iərgiə qərgiə dcom, dəzuəstougriə hzeilmərgəeit, hanlazcaəgriə ackə aja haimheit. ʔərial ari aniarha dʔənə əxuəcra daləgəeit, dzaku uayəuzei ianaqəlbəit, ma araxi dmaəliua, ma naq dəmco, iʔə gəlama, mamzar ləxizəi?

ialəixəit iara ixəʔ məçuja əuaa bziakua, əuaa əuəuəakua ha ləmaz, zəʔkua-zkuədərkua xəiaz, zənza 25-yək əuaa. art əuaa dəkulceit fota iaxi. abas aja reiheit iancoz:—ah ipa ʔərial duəpxioit araxi uəai ha, xarəʔə dgrəlk axiʔ iəz uayəmkua uəqam, araxi uəaiha. dləcaar bziloup, dləcmaərgiə mʔəla dəkənə daəjga. iceit. iəxineişaz iannei əsalamkua eimərdeit naq-aəgriə, hara haalitiit ah ipa ʔərial uəra uqənə, uəşbaxu lahəit əra yaxa-xaxa uşəqaz. xara dgrəlk əqnəʔ iəuaa uayxəp uəra, abri əqnəʔ upşəufərc duəpxioit ah ipa ʔərial.

iarə ubas lheit ackə aja:

— Itəbəup, sara uəxi ico səkum, əmya səmoup, səmya səkuloit.

nas ubərt rəxri əz daalçnə ubas aja iəlheit:

— uəra hara haqunəufozar qalap, axa ah ipa danuəpxia uəanza əneira uəpəufar qalon, axa ari iərihəz aja əda uəha ackə aja ha egireimheit.

ubəşqan ari xəala dşəmcəz gwartelit. nas dara əaidgəlan, ari uəizgrə xəala ico iəkuəm, mʔəla dknə, dʔəhanə daəgəp ha ialəgəeit. ubəşqan dara eikuəgəlanə iəneijəjəz aamtazə ərgiəra qərcərc rguə iştəz idəron, dyəgəlan iʔə knə daəxəeit. iʔə knə daəxan əmguərxakua iroşuəueit, iʔəxiənalakua, ilqukua, iʔə iədihaləeit. dyeixan şwəjloit ha danaləga dyəştəgə dərkoit.

— ləşquəç iara sara şəpərxəgam, ləxə zşədəlfəlozei, sara səmya sara izboit, iara iəxiəz iəa ha reiheit.

axa art ixarçozma, uezgia d'pahana dërgar akun. işeñmuaz xampada langueita, uezgia art xaala sræftuam ihan iguë iasteikëit dëzraçozar dcarë.

dyeixan, işlakupoz dëy'wëjlanë dgejua daarëlan, işe-25-yëkëz qamqala rëxkua pëwëne, rxë iamëxuo inæsteiceit. dyeixan dëyne ddëkulëit. dceit. açëxurëanë, tarial dakuguëwëuan, më asas daueit, mamzargië iëstëz daargëit ha. dëpşueit, axa uay dëqam. aamta ianënanaxëpa auayë dëfit; iëqalazëi, uara ajabj eilërganë iaaga ha.

ari auay laaiftëz dënaai, iara iiftëz rëxkua pëwëne iaxiëfëpëfa, rëwkuëi dërei şëllaçëz ibëit. dxënhnë akukkuuha dëhho dceit. iëqalaz abasour, lauftëz rxë pëwëne, rxë iamëxuo, ipsëu dëqour, ibzou dëqour, axa apşja eihaur, iaxiëfëpëfa eilëraçur ha eihëit.

ajabj aniaha, ah ipa tarial guals zaxizëu imbasacëz, ari eips iëqougë dëkumlacëz, sëqamizarour uajë şta ha ihëit, ahgië ilëmha aqne inëit.

tarial abas iguë iteikëit, sara eibgala uezgia sxënhuam, abri szëzuëz auay dëilmërgakua sxënhuam ha.

tarial iumuën, uiquaç, uieftëç ha ah uay dëniçëit, axa tarial imqit.

dëzkuëm'pazacëz rëfk iëman tarial. dnein araf aqur iëqaz amaçuja, akwadër szakulça ha reiheit. dmaagolëla aniba, ihaçgië anxëimçë, ah ubas eihëit; uara yëza dëmgazakua ucoma, ajabj k hzaazgogë iëqaloda ha. axa—sara yëza dëstaxëm, sëmacara scoit,—ihëit tarial. i'wëaibitan iraf dnakurëit, dyeixan ddëkuëit, dyeixan ddëkulan abri daxrëaz dlëit. dnapsit, daapsit, daara danënapş iXuaxuaza lëmyafo iëfta gan. aşacaha dnaiëftalëit. nas i'wëfta dëşxëu dcoit. uaha dnapsuam, daapsuam, iraf işzaxuo icoit. x-versk, p'wersk lancalakı araf, znëzajëk ani awëfta inafëylëit, icoit axëkualaa eips. dcoit mzkë, yëmz, xëmz, p'fëmz, awëftakua iëqou uajëfta iajua lalagëit, ahaskiën tãaaua lalagëit. açëxurëanë eizaaiguaxaua ianalaga, awëfta lahaiaha i'wëçxë izlalagaz ala idërt i'şëizaaiguaxo.

dëşneiuaz akumkua, qara bnak aqne yën xuyëk gëlanë ibëit. abri ayn xuyë aqne naqgië itagalana ibëit awëfta, araxigë iştgaz ibëit. nas abri, abri ayn xuyë awë dëmneikua dëqam, ajabj iara aynë xuyë aqlma i'şëihap ihan dneit.

fota dancoz, çabërgnë, abri ayn xuyë awë dneit. axa ua iëqaz phëzba zëçkë lakueñ, ubri ubas iëiëheit; sara abra auayë dëältalana daar qalap, axa şşaaaz azgië labëmhan ha;

dneit ari ayn xuyë aqne tarialgië, mşëçzia ha dneit. bzia ubaait ha ialheit.

— arë azër daaizma ha dçëait.

— sëzdëruam, sara sëqamzargië qalarën, azër daaizargië sëzdëruam ihëit.

— sara sbëhoit iaşana, iëqou aiaşa sabharc, aniaha, dëşneiz ialheit. agual dëntëçëñ i'wëfta dënxëlaxt. abni ayn xuyë anayës

xaxa-xəms dnəqueit, lanaşa aamtaz, xaxa-xəms rza bna baapsək dnəlanagaləit, abri abna naq-aq eiməcqiəa dəsneifaz fota iʔə lrəxuciuəna, uayə iguə iəmnəqiarə iktərkiərt, ubasqanʔi aamtazə xəmpada aalgua dšəqaz gueiteit, iara irafgiə baapsəla iktərkiərt.

ʔakuə dnəskeit dəryagi ui naxəsgie. ʔakuə dnaskian dʔəjct. dʔəjçən ʔarial iraf akuədər amaxa inaxairit əcura, iraf iəftaxi iəairgəlan, iara apxia daəgəlt, labqar məʔa inapaqne iaarman-ʔaləna iəaknə, aras naq-aq iəaiməcqiəa dəsneifuaz, fota iʔə, arab, samxaxiə adgiəl znə ifagəloup, iara arasra aqne dəjoup. əuəxa ələmkua inlazaap, aibaʔra iəməzaap, əsamtazə ələmkua aybagiə ifit, iəgiə əalcxraan.

dibeit ari əs dšəjaz, dəʔjanə daniəxuəpš, uəs iaraznak isbeit. dšəjou dəsər xəçaram, abas zuəp, dšəzkuəzar dəsəp, nəʔə ʔatəla. ubrigiə isbeit fota, iəgiə, egieł arafi iərei iaraznak iəai-ʔəlanə əikupara iəlagəit. əçəxuʔanə dnein, labqarkua inəʔə rəkularəʔə iʔəaibitan, dneinə daxəʔaz iaraznak iʔəikuiełt, iʔəniəkuiełt—iaraznak dʔərhənə dʔəçəxan diəman dyəgəlt fota. dge- lan eikupeit. eikupo-eikupo larda əamta eikupon. əçəxuʔanə uəs əja iheit fota: „aara zmou sara soup, əikupara haquçəne əxəsrə haləgar apxia əxəsrə uara iuʔup, uxəs, xəça uəsle” iheit fota.

ubasqanʔi aamtazə arafi əʔəl rəikupara əikuʔeit. daaxiap- çən, iraf əkupara iəəquəçəz ibeit, ʔarial, ubasqan iaraznak isbeit: fota iqnə egitšilməz iaraznak iraf əla adərrə louit.

— haaiquəçəne halʔəʔar, aibaʔragiə haxiəap, iheit ʔarial, iaraznakgiə iəaiquəçit. iəaiquəçəne, yba-yba saqen raqara bʔə- nə, rabqarkua knə iəagəlt.

daəʔəjeit fota: „sara, içəbrgəup, myasyək sakuən, uəntkarra salanagaləit, səpsə sloit ha saxiənəʔəçəz, ubri eipš bzlabarak sakuleit, iszəsxəmgə eipš, abri əxuəçə salanəgalan, içəbr- gəup, əkunamga samxəuit. əkunamga əxisəmxəuəz əqnəʔ, sara uara uqnəʔ iəəkunamgə egieqəm, abri əqnəʔ uarei sarei xəʔ uəsle haikuleit”. iara ubasqan ʔarial iaraznak idərt iəqaz šima- hazgiə, abri əbiəbara ha dəʔəçəz iəhʔə rəzən šakuəzgiə.

- uəʔəʔta uara uzuəstəu souhəroup,—iheit ʔarial.
- sara—sara soup, ihan iəxiəi iəjlei eiheit.
- sara sudəruəma ha ʔarial dənçəa,
- sara uara uzdəruəit ha eiheit.

əçəxuʔanə iaraznak abri isbeit, ari zəsbəxu izəmdəruəz iaku- məzt fota, iara dimbəçəzt əkumzar. abas isbeit, əh zənəzə sxa əəxəiʔəzərgiə, iə səʔəifəzəz, sahʔə abri diəstoit ha einəlarç iguə iteikəit.

əçəxuʔanə daəʔəjeit ʔarial.

— içəbrgəup, iəşənə uarei sarei əkunamga naq-aq iəhzei- bəuxiəu iəhəhəʔtəp əʔgiəurakua, iəuho çəbərgəzəz, uara əbi- bəra iszəsxəmgə ha zəuhəz əqnə əuəskua sara snəʔə iənəzəait.

ზეგა ეიცოდარსა რუსთაველი იპარტრეტალა ახუდოზნიკ
ნიკოლასე ლეკაიჯაზ ასკულიპტურა.

alagarta.

1. iahxakəu, hazçapşua, ajsan zşaz zxař lşara məy dəu ala,
xaxıřı apşsa arsnə psəzxous iəqou zegiə zşaz kunagala,
ihalteit̄ hara auaa adgiəl, eilou xuapşřə xkə rajala,
ahəntkarjagi ui iouř iəkuzərgəlo, ixəlçua apşrala.
2. uaa iazəu anja, zegiə saxiala irəztaz aikuəřtara!
səxiça uara! isət ayəstaa siiaairəřa alşara,
isət sara psrařnənza zçəxuřa pəmřo abziabara,
irkuada naq narjəqa izgarçə iəqou səgunahara.
3. abar aləm! izatou iakrazə apsa, asa, akualzə,
ilçəur ui ahəntkar pñəs tamara-mra, igiferəu zxaxuə,
— irubinu zəzoiə, izguəourəu ui ləřəxuara afa dançana,
ui iəxuapşua fakarla, xşəla iřəueit̄ rguə içabərgnə.
4. ahəntkar pñəs tamara dharəxualar fa-laotəřzə řpala,
ui lzə sa isəmouř atakua, egiořgiam eibətəfala,
qernilas isəman agifer ztaçə, kalams akəř manřala.
apsa eipş iəlqiaueit̄ uəřt atakua zahaua ləmhala.
5. uəřt isabjargəueit̄ sara la lzə izyrəzə aja xaakua,
isəřəxuərazə iəqəmřkua, ləbla xuəc, lkıəl, nas lıapəckua,
axrustali rubinəi irəlxnə irəpxəu aquaşkua,
ařsa řařa psəngiri iəkupəřwəř qaloit̄ iəououou axahkua.

6. fta sa istaxəur salazə abz, aguə, nas aqazara,
egiagsərxom lnar ianəu səxsəy, isəltəaīt amq, acxəraara,
nas haiəxuar t̄ariel, ua iataxəur aja r̄qazara,
uərt axy laşərbag douja r̄čas eiʔənt̄aakuo reibabara.
7. laal hnaʔar t̄ariel izə iəmbazua alaot̄əz̄ zmakuou,
ui eipş arazqə uaday nazaza laxiənc̄as izmakuou,
s̄əoiṭ sa rustav̄ ʔguə apsa aiou, izəzyueiṭ aja einraalou,
uajraanza jabṭnə iər̄hoz fta eipşxoiṭ afeldəf̄ eixapsou.
8. ubas qas̄coiṭ sa rustav̄, imyaxnaq̄əz̄ abziabara,
sxə t̄q̄ouṛ ʔya zmam ar znarav̄ iəq̄ou izə, ui izə səpsueiṭ sara,
sq̄mazayxəeiṭ, axa ui xulə amam, iaxq̄iaz̄ abziabara,
ui sallərgaaiṭ sxiaə, ma isəltəaīt anəi adamrazə sara.
9. abri aq̄amkua rajabṭ, kərt̄ bəziəla eitəgou abra,
afeldəf̄ eipş ineimda-aaimdo sn̄rkua ir̄kəur lara.
abri zbeiṭ, jaenraalanə, xizə rgaganə izyueiṭ sara.
sazəp̄şəur̄ iəp̄şəzəou, səxsəy eilazgaz lakuşahaxara.
10. lk̄apxarala iəmləşo səbla eita r̄taxəur la lbara.
sguə eilagəeiṭ, ui azə iəq̄ou—naq̄ aṭ̄həraxi aʔaxgara.
isəzləh̄ s̄jeiṭ blra azərxanə, səpsə guəronarc̄ dsəcxraaiṭ lara.
s̄loiṭ iəz̄xom̄ ha sajeinraala: srəx̄jajərouṛ x-saxiak̄ sara.
11. dasəu iənasəp̄ lameimkaaiṭ, iajəgiə irəzq̄ azakuzaaiṭ.
aṭ̄əuaȳ ineiueṛnə d̄jaoualaaiṭ, aibafy dəq̄barazaaiṭ.
abziabay—abziabara xəda, aʔəmḡiə daləxuzaaiṭ,
ari az̄giə daximərxuaaiṭ, egiərt̄ rəz̄giə damakyəmzaaiṭ.
12. apoezia eiharak adərra dəu iacəp̄t̄axəur,
n̄jarəʔ ʔakəs̄ iamou guək̄ ala azəzəryra ataxəur,
ui lazəzəryua krə dnar̄coiṭ, lazəq̄əçou r̄zə guə-ṭəxgouṛ.
ajabṭ eidnacaloiṭ, ui azə apoezia bziouṛ.
13. aʔə p̄əlagas̄ irouzənə aryra şataxəu ala,
ubas d̄p̄ərioiṭ ampəl̄ asygiə d̄şeim̄çak̄iəçə—ip̄xiəṛjrala,
ubas poeṭ̄ ajabṭ dəu poeziəla ianeidicala,
iəjabṭgiə naq̄ danalga irifmagī kuadaxoiṭ ubri ala.

14. Երևի իրեք կրթման քաղաքի ու իրերի, նա երկրորդ,
ու իրերի առաջին, իրերի առաջին,
նա իրերի ու իրերի? նա իրերի իրերի.
ուրուսա – մանիա իրերի ու իրերի ամբողջ իրերի ու իրերի.
15. իրերի իրերի իրերի իրերի ու իրերի իրերի,
իրերի իրերի, ու իրերի իրերի, այդ – իրերի իրերի,
առ իրերի իրերի, ու իրերի իրերի, ու իրերի իրերի,
նա իրերի իրերի “իրերի իրերի” ու իրերի իրերի իրերի.
16. իրերի իրերի իրերի իրերի ու իրերի իրերի,
իրերի իրերի իրերի, իրերի իրերի իրերի իրերի,
ու իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի:
ուրուսա ու իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
17. իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
ուրուսա իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի ու իրերի իրերի
ու իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի.
18. իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
առ իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի.
իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
ուրուսա իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի.
19. իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի.
ու իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի.
20. իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
ու իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
ու իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
ուրուսա իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի.
21. իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
ու իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
ուրուսա իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի,
ուրուսա իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի իրերի.

22. aja „minqnur“ arab bəziləla „aapk“ ha aanagoit,
uəs ziəxizəu izkuəikəz ianəizənamgəzə ui daraaprkəuoiṭ,
qoukəx guəla xəxi-xəxi ipəruelit, anja izaəiguaxəziə rboit,
egiərt qoukəx, dəuk inazam naq apəşzə rxə lərtəzoit.
23. bziabay xuapşrəla dəqaimatxa amra eipş dkapxozaroup,
kər eiləico dbeiazaroup, dnarkəmzaroup, deilqiazaroup,
abz iəəazaroup, axşəy, nəsgitə aqhara iəgəməzaroup,
abartkua zlam bziabay xiṭoup, abart şigəu idəruazaroup.
24. haada bziabara omaiṭa iubəp, ailkaara jgṭoup,
ui iuzadkəlom kallftanəquara, ui xəzəup, dəvəkzəup.
bziabarei kallftanəquarei eipşəm, uərt kər eijəxaroup,
uərt iṭjeilamgaaiṭ, iṭahauou, sara səja abrioup.
25. bziabara iakəz nəgzəra iəməup, ui dkallftanəquam,
bzia iibaz dəlṭəxəraxəx—ikirei iəwəzrei cyak rouam,
iguə eipşnə iapxiəzoit, eicraṭarei qbarrei ui eiləixəuam,
aguədkəlara guə zcam, akə lapsas isəpxiəzuam.
26. abziabəja, xizəs iṭəmkən, ui iaarlasṭə iṭxəştuəzə,
exiə azə dəitəxəzəx—uəṭə dəvəz dəitəxəzə,
ari məşgaroup, ykuənrou, uaha xiəməzəwəs iuəmpxiəzəzə,
bziabay çabərg iərou, duncitə qhara iəşə zməus dəpxiəzəzə.
27. bzia barə dəu əzguəqrakua zəṭi rəṭəxəra alnarşoiṭ,
iəṭjəwəngə, inəmərpşua, dəşua, dbəlua bzia dəiboit.
xəra dgəla, ixə eiləgo, əpsra dəvəup,—dəşueit, dbəluoiṭ,
aṭəntkar laxi dəuəzzək dəjṭəm, ləra dṭəjṭoiṭ, ləmərit ikəuoiṭ.
28. abziabay iəməzə iṭəxərou, azə eimṭaroup.
abri rəçhaçəs dəmkilaroup, dzeiəwərbə xiəməzə iəimərgaroup,
ui ləra inəimərpşərou, ibziabara iṭəxlərou,
ui ləzə guəqra izguəronəzərou, amcəgə dəkulozaroup.
29. dəzuəşta, dəvəwərbua dərgaməzə igura zṭəuə, bzaməquəməzə?
ui vəis iituzi? ləra dṭərpəxəfoit, nəş ixə, əkuəməzə,
axiə zṭələirgəwəzəi, ləra əjəla axiəməzə ləirgəzə?
iədəzəcaləzəi əş iəmyouma bzia iərbə lguə pəjəzə!

30. iqasfoit, rəwzəqarçozei iərtaxəm bzia dərboła?
dzəirpxafozei bzia dəzbo, guək-psək ala i'əənɣaaua?
bzia dəimbozar—nas izənimərpşuazei bzia dşəimbaua?
auay baapsə, aja.baapsə ipseipş iboit, deilahaua.
31. abziabay bzia iibo izə iualəup dɣəuarazə,
ui zaɣəla anəquara inaaloit ubri eipş azə,
ubas dəixamştaroup, iamyoup enagi iguə dtazar azə,
auaa rəwɣiə ubri iualəup bzia dşəibo iɣaxrazə.

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԳՆԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

arabja rĥentkar roŝtevan iajabĭ

(acəpĭaxa).

1. dəqan znə rabəstan, znasəp bziaz aĥəntkar-roŝtevan,
duay dəun, dguabzəoi-guətbaan, eibafrala rəla raja igaxian:
ĭlar rəzbyə, auay iaŝa, ui apsapa iuxiaz rajazan,
aibafraə—ĥəntkar əuəruan, aĭav-xŝəyləei dərraləei deibagan.
2. ui atahmada pa diəmaməzĭ, axa ipha dĭkarxazon,
aəĭa deipŝən, pŝra-laŝarala mra ĥfas ĥa dərpxiazon,
ui atəpha iənləxuapŝəz auay iaja ixə eilagon,
lərəxuara zəlsoz xŝəy dəula, nasĭə dərrala deibagon.
3. ubri iara ipha bziaxu tinatin ĥa xizəs iləiteĭ,
amr iamakəua ui ləzhauan, lab xizəlagiə dnalərguəroeiĭ,
aĥəntkar znə ivizirkua ĭpalaŝaxi, naq dnarəpxeiĭ,
iaŝqa ineigəeiĭ, iəvairəeiĭ, tənq guabzəoila uəs nareiheĭt:
4. ĭa krəzdəruiə isalĥ atak, uəs dəuk azə sa slazcaəueĭt,
„aguəil iəqu əĭt bziaxu ĭkanzar—iyar, nas naq iəloĭt,
ubri kaĭoiĭ, acənخورas ĥa abahyaəə dəvak naltueĭt,
„səmra laquəit, lafcarak zboĭt, laŝara zkuəm ačəx aəiguoĭt.
5. začaaĭra sa sajuəit, aĭra-xiaas iəqu zəgiə ireĭĭour,
exia—uaĭə sara səpsueĭt, adunei dəu abas iŝour,
uaqa iftaĭoiĭ amŝ laŝəra, ačəx lafca azəpŝəur.
ĥəntkars dqaĭča sa səpha, səmra laŝa, lara ui dapsour“.

6. ataks iarheit avlizrkuu: uara uajraԷ, baša luhoit,
Շար, agüeil kanzoit, nas abahya iazmərpeššo ui qaloit,
axa ahyə-xaa, nas ahtəra ui iacrəcuam, lazənxoit,
aəja amra izaclabuam, axa uezgü ikualkuaqoit.
7. uara ahəntkar, uəpsə aht eibgour, nas əmala abas uhoit
dəfəz iaja xaa çkəs uara uaja xiamta eoinə iaaboit,
ahəntkar iguə iaanago, ui zakuanəur, ui nagzaxoit,
pşrəla amra zəçazərzuu dqaça həntkars, auəs dazxoit.
8. həntkars dqaalaht uara uəpha, ubas anja ui ihamtoup,
ui iləšoit ahəntkarra, hargü ubri hakuşahataur
mraş hasabla ahəntkarra znəpəv iaaiua zegü azqəzour,
iləbzargü, iləpszargü ələm lasba ui ələməur.
9. arpəs eilqia avtandil arabja rər zegü xəs drəman,
şpalasar dəpan, mrafa dkarxon, qandarças dqašo dneiuan,
ipaça xuə mçəsəcəzht, eibafy qbaran, bərlaşças dəqan,
tinatin ləbla xaakua iara aqər çkia eipş dərzəpşuan.
10. leilahara iguəvə ijaxnə, maza ipsaçqə iqaiçoit,
danljəxarou, la danəimbə, hərə ataxəm, aht kanzoit,
ianeikulalakı, ləmca ououaxoit, iguə axura uəşqan ioioit,
abziabara uəs uadayur, əpsraqənza amı nazoit.
11. ahəntkar, səpha həntkars dqaicə ha əjanə iənəihə,
nas avtandil iguəronara iamazaməzht çəxuəpşaha,
iaanagt iguə: „lassə-lassə iguahpə pşza sa izbaləp ha,
ubri ala sara isəpşəap, sara sxiaagi xuartas iour“ ha.
12. ahəntkar roştevan əjanə iheit rabəstan inxəua rzə,
sa səpha tinatin, dqaşçeit sa scənxuras həntkars iərə izə,
ilərlaşəp, amra xaa dəvəpşnə, ləljəmian akazə,
laai, zegü dəjba, kunaga dəvəxuo, əla lançarazə.

ქართული
ენების ენციკლოპედია

avtandil dæbnalanæ dancoz aþentkar
roſtevan izæ iijæz auasiat iquæ.

ui dxaçouma aibaſraçæ zguæ caz, izæzo iianæ,
ikæqkæqua, zguæ tamgælo, apſra xiſaia iaſtana!
iſo xaça dæzlalæipſmi aþhæſ içou, adærdæ knæ?
arharaxiæ axiz rhara, ipxiazami zegigiæ ireihana.

iuænkælom apſra myapala uha ubas xra omoualagiæ,
zegigiæ eipſæup, apſraçæ ixaçaouomougriæ ikuadougriæ;
zegiæ dara rouup, anæſ eidnakæloit iajæugiæ içougiæ.
xiæda apſtazara eiha xaraza eionæup xiæla apſra.

ſiæua, sæpxæfo iuæſhoit, aþentkar, abri uapafua:
dçouup, deitaçouup ui auay, apſra es-minut iakuæmguoæua:
iaæueit zegiæ rzæ ubri uaxæl vnaï aknæ eidæzkælua!
upsæ tanæ uanæſæmbax, izdæruelit sæpſænçræ ſkiaçxæua.

ubri, zegi xlançæ inazæftua apſtazara sækunaxær,
ſtænxæja ſræmçæuazakua, sara aiba ſſæibou sæpſær,
uært ſzaazaz rnapala, pſæmaçala ſeilahana ſræmçær,—
ſræchanafaait zegi ræchazfo uguæ, abri iuzaruær.

iſæmouup sara amazara raça, xæpxiazara zmam.
açça iræt axakuæltra, iræt smazara egizmam.
irbeia zegiæ, aiba—ananamga, ubas egizmam:
særgualalalar, særnæhalar, sæxiz rxanatſtræm pſæxua zmam.

egizmam, aorar guackiala anjeivə inəhalari sa szə,
sjei-ŋəi səpstazarei raxirə uha, tənų sxi sakultxarazə;
qahanəmŋi amca, ui işadərua eipş sambəlrəzə,
sara guək ala iaxiəstaxəu təps isourazə.

alafcara squəiblaəit, iszələsaəit jyanŋ laşara.
səigaəit ui sara ubraxi, səpsə laxauşa atənųra;
mųəha sara egisəznəmıxaəit ԲԵՇ xueŋəkgiə əqara,
isəitaəit sara amŋəjya isəlzərsara apərra.

sməzaraxirə uəxazənəz krəutaxəzar, ixəiourı uara uzə,
xutək rət xnəçəkərtək zmazam, egi axuta—achakua rzə;
smazara sguə azəbluam, iuəmaz ui uara, uxazə!
amca skərgiə saləzgoħagiə dəqam uəda sara szə.

abri naxəs uaha iaayşam sara stəzlək uara uaxi,
abra suəhoit suasiat iquəla, guənxarak qaumçan sa saxi,
ayəstaa iuəs qargiə ixuərtam, iara ubas azgiə laxi;
isanaŋ, saŋi uərha, iouħozei əpsə, iəqou naq ubraxi.

suəhoit, ahəntkar, səŋkua ireiowəu fermədin izə.
ubri aşəkus iara iaxəizənəsəpdaraxaz azə,
uəlapş ixəz, iguə doumərgan, ui dəfcələməzt azə
ui eipş dtoumərgəlan, afa-laotərs kəitəo dqamlarazə.

səlgəəit ubri suasiat aja iquə, snəpala iəzyəz sara,
əbər szaazaz, uara uaxirə scoit, zxi-zŋəm eipş unəŋnə sara,
səguxiaələmğan, ahəntkarŋa, lələxi eikuələmçan iara.
ləibga-ləzyəda iəqaz, ləotəŋa zəŋəmcaəit iəŋlara.

abri auasiat iquə səiyəz eipş ubraxi fermədin litəit;
„isəzlət abri ahəntkar kunəgala“ ħagiə nəəiħəit.
„uara ueipş amaç zua dımaŋəur“ ħagiə daəŋxua dnəŋəjəit.
daəiguədəihəit, nəsgıə fəpşpəla alaotərs naq inkəitəit.

dŋəit ubraqa iuasiat guəq aja əlquə ançərazə:
„aa, ahəntkar, sa səbnəlt, dsəmpşəar zəqəmlo auay izə!
isəzənəŋhəit amca səcrəzçəz daxicalakı dsəmpşəarazə.
nŋa nəħəpxiəzək eipş, iqaça uara unəħəpxiəz sa szə.

izdaruēit sara naq-naq uezgia iŝsanouēŷua uara.
auay-quēs iēlŝom dkaēiēŷraza guēk ala izēqou iara;
izguēouueit iuasharēa platon ihamtōu ja quēšk abra:
„amcēi aywēkŷrei ibŷnaxēueit apŝēi aŷēiŷi“ hia iŷhaz iara.

izban uhar, amc eskiēngiē irxēup arēcharakua,
dēŝpakasēŷuei syēza, ireiōnāŝŷua aefarakua?
as sēmuēr irēlasxēuzei aŷilōŝofja rdērrakua?
uērt zahço hqazfa anhrēalarcōup adunei aqazfakua.

sēuzapxiar apōŝōlja abziabarazē iērhakuaz,
uērt iērhōzēi, iŝdēŷxuozēi uara uxawēa iaaugaraz,
abzieibabarazē uērt aŷŷa iasueit aguēŷtēxraz.
uara ixaumčar, iēlŝom čara zman agura dŝēgaraz!

sara sēzŝaz iŝēiteit amŷ saōŷŷa zegi sēzlariaiŷa.
ui iōup auay iimbo dūneiawē iēqou zegiē rēcxēraay iāŷa,
iēabērgnē anja pŝra zkuēm iōup izrēououo aŷha iāŷa,
iŷkē aaiŷōiŷ akē aqēnza, akē iēlēiŷōiŷ iŷkē iāŷa.

ianakuzaalaki egizēqalom anja iŷhaxēm akē,
gul-kakauŷēi iaxua zēmbō zegi kanōiŷ, iēanxom uērt akē,
abla iaguapxo zegiē pŝzōup hrēdērxalōiŷ, hagizrēŷcom azgiē
izlasŷharēi ui iēdara, dēŝtāxēm itarnakha azgiē.

ianēudērlaki zegiē sanaj: sēŷgiara—uŷawē xamčara;
pŝēxuak uaha ui iŝzāmēiŷ aja iēŝtaz anāmŷzara;
amca iŝcraz rŷagas iamaz ubri akuēn—sara scara.
saxicalēgiē dara roumi, ianbziāxa sēpŝtazara!

akgiē iāpsam aguēryara, iara ubasgiē aŷuara:
zegi dararōup, uēs iuēzhazar, pŝēxuak amam aqamlara,
axača-ōuoua uēsgiē iualēup aŷhara uha, ŷgiā-ŷēmŷara,
alaxiēnča uay dzaxēpom, nēsgē iēlŝom ui aŷcara!

anja iēla iŷlaxiēnčōu, pŝēxua anamōu, sxawē iqalāaiŷ,
guērōnārēlagi smāntalanē ubraxiē xēnhra sa iŷzēqalāaiŷ;
iēŷē-lēpxa, zegiē iŷguērōno, iēdēura inacča abra iqalāaiŷ,
sara sēzēco xuēŷŷak, ŷziēcxraar, uaxiē axēnhra sa iŷzēqalāaiŷ;

ՀԱՐՈՇՆԱԿ
ՅԻՑՆԱԲՈՒԹՅՈՒՆ

sguə iaanagom iəuuəz xuartam azə iħarħa, əħəntkar!
sara scara uara mæxu uəłaxi eikunaçamař əħəntkar!
uay dsəzjom, ubri ztaxəu sakuəm, iszəqəçom açməħħar.
ubrəgi zdərueit, haneivəpşlakı, haibarpxafar anarj hneikułar.

ataxə ixaməştra ui həra hzə xizəmzar igrazam.
ařayə, amçhayə, axufadhay, ui uayəs ha dəpxiazam.
işpaqaloi, uəs səiznəquom əħəntkar, sa saxıř ui dřazam.
ianaamtou zcartaxı izəmco axaça, ui dəuayzam.

akərtıaxıř eiteigəeit d. i. gulia.

מכון הלימודים
הלאומיים

avtandil faṭma laxı atak, ıquə iiyəz.

„bara iszəbylt, sa sbərxueit, sanəpxio xaala sguə arvuet.
adərra qəbçeit zaanaç səşqa, baçkıəs sguəqəueit ibbaueit,
bargiə sargiə ubri həzxueit, staxə pəronəula eibakəueit,
ləbouŋ eizguəkra. hyəqəgi uəs guəpxara hauzar—iqaləueit.

faṭma ilzneiz aıquə şəlbaz eipş, dəkugəlt dguəronaxuxa, dprəua,
atak lyərcə ltəxxəeit ɣgiəza: „ləotərs ləsttuam sguə eisua,
ui aısoit. spsə touŋ uəla. xuəlpəzələ tənıŋrak qamçəua
suzəpşloit sguə untarı, sazənə şteit, iərlas, uəai, ukuaəəua.

abar açx vəmıtgıə aaiueit, ləmya dəla xəçəgi dcoit, drazom,
dipəlt ui uəs və rək, ieiŋiaz vəkxəeit: „iaxıəla məŋ, səzpsəzom,
uəra uzən səxəiam“. art drəpxeit ui, la xaala pxıə ddərpşəzom,
axa i vəŋɣgiə dcoit: „ari zegıəuf nas?—məŋ ubrik zuzom“.

laxəlgarc daait ui aəpxıəra. sirs iboit, zegi qeıfoit ua,
faṭma ua dəqouŋ, lguəməçra gueitoit, avtandil daxıəlzəpşua.
atənıŋra lıjəst, llakta xuəŋıŋ, axa ilsoit ui lguə zməŋvəua.
guəpxaras diouraz dgəloit dıtəçxa, mra laşəra dıaşəua.

rəvəzərkəit uərt eibəguşrei xumarrel, xaara rəvəteit amca rıçəua,
inxıəpşzar—aa, iərbozi uəqə?—ərpəs dgəlouŋ deibakəua.
rək dicıŋ, xəvək ikəuŋ ubra, xə—zlamıo çəŋ r ikəuŋ otuəua,
əraqa sakıteit aıxa*—iajouŋıŋ ərpəs, ıəra zzaainə lışua.

ui dguelitit avtandil, lomy lalct fatma. iceit naq dne? ixata.
Ipsa mayxaeit ua. eibaguzra bzian, xaara raran, nas uajfta?
nakuweitit asas: „saait laneipsmaz, feiguzra xisuzaz, aynə aguta,
axa lapəsqiom ui. aşaraz laaist lubarə, asaat xianta.

abra haxelniaz hart iaxia, usxəuyarcour izkuuk uara,
ixəsəər uəguaonra sara, uxuəykua rjəla aqara
sara iuədsəər, psəxu umoua. əai, sa səsəsam tənq qara
abri ansəlmşagi, nas suaypsur ha də sa səkulom nəquara*.

abra iaanikəlt ui izakia, abna dəu eips laallaileit,
dəndəlpan xəla dkuparc deixəeit, fatma guərya rjgia nalxapeit.
izorə iaxəixt aja napxəcla, faryas quada neişəkukueit,
„axah! axah!“ ha bjak naixqeit,—afja guəpyək itaxxəeit.

dagiəguryoit iagiəlhauelit: „abar sa sxəca sa dəsli,
xuəy guartak nəsəit rəcharəla, iərişəu guamta eimsərnit,
xazənei maləl, xuə zman iəqaz, akgiə nəmxəeit iagitajit.
nəx iəsho psajour, uəs apsra sargiə ispeipsur, sərnařit“.

fərxəca dxuəct, iahait iləjaz, dgəlour Iguaqra dazəpsua,
„izxqiazı mian, ba bguəryara?—iərgiə dcaueit iqafaua,
bşərtənq uajfta, iha jakuək, rjgias iibazi ba bşə dzərsua?
dəzbəkumakarzi ui birtərc? dagizəqazəz ara, dgieşua“?

dguənkiua ilhoit lara: „o, aləm! sşşşəuz sşşşəygiə ceit zənza.
ajas ishəzi? laait minut rjgia! iərxuəst spstazara rjgiaza,
sxuəykua snapala rpsə iapərsxəit, səy snauftait səkukuaza.
ubziabara guəla sənastan, sşəkusxt ubri ala aşxuşanza.

abri eips iəxiueit auayə, iməzsa gutəxa zguə itou,
xərgajəreləgiə işxəitueit, amcharəşə əca zbou.
sguənkiua irəshoit ita zəgiə: „guəryala isəcxraa iart krəzlou“.
iazəzurəzi ui ahakimra, dərban zfa zjərcə zguəpxou?

əjakour, yba həşəm ara. uazəmpşən uaha dəvəkə,
luəlsəuazar, ui axəca dfa şxəbton, jarəznakə.
şəynə uha smal eikuurxəp, isuərxizərəm sargiə akə,
uşəaxənhlakgiə iusərhan, sguərya iəguəlou aşəkə.

ari anmarxa, pşrak qoumçan, iuəiou amara neizga,
 aguel inrəkuça, nas ccakrəla, avela nəjnə ueibaga.
 ari auəs, ui uəs iniqum. aştav sirtaş tıxə sərga,
 axuəykua aagan sapxia dgəlaşt. nas isfarc ineibarga".

ari abjə iahait axaça, drit guaourəla dəmcaxa.
 axaça dgələeit hou neigzarc. labaçar iəmour iououuaxa.
 dxazənour ul, kər iəlouy ui. „izboit rmaana zegi eilgaxa".
 eidəslaraan ul daara djgiour, dubaşam ieipşu dqbaraxə.

ui laja nayit fatma lqənza: daajg dəzuəstzaalakı azə,
 çxəbjon anəxulou alafcaraz, amyə səkuzçua ououakə,
 acxərəay uəsgio dəstaxəm, ianszəkuərgəla ua sfarə.
 yənt rəla zfa nardun lzuəz, imqəz şnarəz shaueit zegi rəə".

aşə uaxı diəcəlçan dlətit, ui aşham əçjaxom zənza.
 iniftak lbjə lərgəeit lara: „kuastora aneicrou izzaza,
 iugualarla ubri anqamta, sbəla alşom açxuəanza.
 sma jaz uaxı iəmour, iəmx iaaga, araxı isəmaz ul pşzaza".

mca rxəlan iəla avtandil, kalakı naq dnalçit, mşən ibua,
 ubra igəlouy ynək, ouəzouazua, uəlapş nakuşar ixnakəua.
 ubra atənyrak guərona-xumarrouy, mal dəu kəşur eimguñaua,
 asofkua yba-xpa xilaşaua, adəura dzakuşom souy zhaua.

ubrıraxı iəxoit avtandil. aynə qfaxu dəukua dərzəpşueit,
 iguə itour dəbə-mažəsa, axuət-xuət bjə iahaeit:
 „abraquoy ul. asofə dgəlouy, ul çxəbjon abra dəpxiaueit,
 ubartkua rbjara, iəyra rmaqnə, dgəlan dxuəcueit, dəzbaueit".

nasəp jgia zmaz iguaqra xıjərçəz iəjouy aləvə ubra
 qaruals igəlaz yəqa. iərlas, bjək mərga, ua dneit lara.
 abar, az iəxuda az ikəuy dxuarua, jgiarouy difueit ara,
 ixə yhareikəit xəxi. ixşəbay ubra inəkuətteit aouura.

eitelgəeit l. kuçnia.

ქართული
ენების ინსტიტუტი

აფორიზმაცია

iaazərkiəfənə rustaveli iaforizmakua rzə.

ametaforkua reipş „abjas-ja zləu“ aƿə kər lapsənə uay ixşəy zəəlftsa akə akunə iəqour aforizmakua. art, apoet iaarkiafənə, ja pqačas, auaa azəi-azəi rƿə rəqazfa—reibabafakua, amoralı, alaxiənça—anasəp, əpsra—abzazaraƿə uha abartkua ireipşəu kərkuə iguə iaanagaz, ixşəy ipnaqaz roup. rustaveli ipoema daxnaləgo, əpxiajaƿə iairboit „əpoezia əiharək adərra dəu iacəpjaxour“, əri iačanakəua ilquə axanə inarknə aça-xuanza ixamərştsakua inaigzoit. əbraqa iuhər qaloit ametaforkua rzə işhou eipş: „aforizmakua rxəpxiasara rəjarel, uərt əja-pqačas aquəş əja irəçarkəuei, uərt zəionaqam formala izlayəu əhasab ələei rustavelli adunei əpoeziaƿə iəcnazgo uay dəqam: əbri azə uı diəvagəlar qaloit iəipşəu ha omər xaiam zəjək. əbri „abjas-ja zləu“ əjlarkua irələjeit, xiz dəu əanaxueit, egjərt əpoemaƿə iəqou əsaxia yəra zəionə qəzakuam rnaş əiharək əbart aforizmakua rəla. əpoemaƿə iənəu çya zmam, kərəçəzəkəua əja quəşkua, sənçenciakua, jərnəp əaxəs auaa dəra raxı idərxon. əhəntkar ərşil eicərdəruə ilquə „gəbaaseba“ ha xizəs izmou əƿə əhəntkar təimurəzi rustavelli ihalhada ha reimək əƿə uəs əhoit:

„təimurəz əkgrə deigzasom, əxa egizrətom quəş əja ha,

uı rustaveli diakupoit əuəuəla, ijdər uərt raxı rə ikəhaşa“.

əbraqa çəqa iəsərboit xəznə ialyaənə rustaveli iaforizmakus; uərt raxı rə pətək əbraqa macaroup, egjərt aforizmakua irə-ləpxiasənə əlquə ianənəlaxıou.

ՀԱՅԿԵՆՆԻ
ՅԵՆՆԻՐԱԲԻՈՅՅՆ

ուեցիւ ախպօրիս իրաւօր սայօ մօքսօ իցօ խաւաւաթօ
սեմբիակօ, իշլօքօ ախօթօտօ իրօկօնօ, չօքօ շիշօնօ
յանրօթօ լօհօ իքօւաքօտօ, լօրօ սօսօ, սօրօ տօրօզօմօքօնօ
սօքօմօ ախօթօտօ իրօկօնօ սօնօթօ իրօ սօւլօհօսօ, սօքօ
յօքօ, շիշօ թօտօ սօնօ իքօլօտօ. սօքօ չօքօ սօլօսօ չօքօ
սօրօ, ճօրօ իւճօրօտօ, ճօրօ չօքօ ախօթօտօ սօլօքօ, թօթօսօ
մօրօտօ.

սօտօ սօքօ թօլօ սօքօ ճօրօտօ սօտօ թօքօ «Իքօհօթօ», սօքօ
քօ չօքօ սօնօ իրօքօսօքօ սօքօ սօմօթօ սօքօ «սօքօ
սօնօ սօքօ».

177. abərtaş uayə iouam dəmxuhaxutkua, uəs xuəda psada.
—
179. azya փեթ-յցիա az dafueit, iara ubas ui iašatom lyəkgiə.
—
204. aյցիա uzəbziařuam, auayə daփazəngiə dzəiuam.
—
210. urazqə uzaյcom, ubasցi uəմյ zkuəmxə akցiə uzəqəcom.
—
233. iqaloit uəs—auayə iguaxurə dzəftou anəibalakı,
nas ixairštrouř apšaarazə egia qabaa ibazargi.
—
237. xšəy zčam aja ahara axaga zənzak darxagoit.
—
237. anյa az ipsata zlabzieiřuei, az ipsata յցեimբər.
—
389. apstazara zփəztaz auayə ui zənzak iara dařxoit:
darbzəzoit znək azə, axa uezցiə naq-naq ubri eiթoit.
—
474. auayə izə abziara iəuua ui uara iuյəzuam.
—
585. aiašaura abziara ačlayaյցiagiə arəzoit.
—
709. zelonaqam ahakim dəqmazayxar daփə hakimk dləpřioit.
—
709. azə iuəs aթə daփəzə eiha idəřueit ui iaxuartou.
—
710. uəs bziaк izəqəcom məcxuə eicrařalo auayə.
—
750. aua bzia izya-փեթ aua ixə aյəimšatarouř.
ui iguə, iguə axtnəičarouř, aguablra chas izəqaičarouř.
—
752. auayə izə apstazara amš eilaxua eipšxaloit:
znə ui izə amra pxoit, znəxցiə amra apstha ixnayoit.
—
763. sara uajə eilsərgəeit: apstazara lakouř, eiթagouř.

767. auayə iguə məcxuə ifəcueit, ui iɸua akə akuzami,
 aguə aguaqra iakufo, zəngiə ui imguəronar zəqaluam.
 aguə laifəur, alašara agura agom, iara akgiə abuam;
 ui aguə afra uadayur, axa ui həntkarra azuam.
778. abziabay dimrargamarour bzia iibo, dəzɸərbo.
787. akura eilazgaz ianakuəzaalakı dmanjalaxoma?
802. znə iumhar ačkəs iuhar eionəur, axa znəxgiə gualsrxoiɸ.
812. uxə iazəuuə aɸgiara aqara uəoiə iəlsom uara uzə.
815. irhoiɸ: ačartəša qahanəmɸqiagiə xnaxəueiɸ, uara iuzərxoiɸ.
817. ulaxiənča egiauueərgiə, egiauħargiə ui uzaɸcom.
821. duəmamzar eiha eionəur, duəmanə iguə razəmzar ačkəs.
826. auayə danguaqlakı sur iafei itaxɸei anəiɸsaauə.
844. „amcəi ayɸək,rei ibɸnaxəueiɸ apsəi-aɸeiɸi“.
846. abziabara hharanakəueiɸ.
848. ianakuzaalakı egizəqalom anɸa iitaxəm akə.
850. akgiə iapsam aguəryara, iara ubasgiə aɸəuara:
 zegi dara rouɸ, uəs iuzħazar, psəxuak amam aqamlara.
 axača-ououua uəsgiə iuzləur aɸhara uħa ɸgiəɸəmɸlara.
 alaxiənča uay dzaxəpom, nasgiə iəlsom ui aɸcara!
854. ifo axača, dəzlələiɸsmi aɸħəs iɸou, adərdə knə?
854. arħaraxiə axiɸ rhara, iɸxiəzami zegiə ireihanə.

855. iuzənkəlom apsrə myarəla uha xra-ououalagiə:
zegiə eipšəur apsrəfə, ixaçəouououougriə, ikuadougriə;
zegiə dara rouṙ, anəi eidnakəloit, iajəugriə, iʔougriə.
xiçəda apstazara çkəs xara eioṙəur xiçəla apsrəgiə.
856. dyəfoit̄ ui, deitayəfoit̄, apsrə esminut̄ iakuəmguaəoiəua.
881. uara uxə uara iuxagəlazər, oiars uayə uipxiəzom.
907. aguə, axšəy, adərra uərt̄ aknə eibətouṙ, eixxuəcueit̄,
aguə uərt̄kua nnaṙər, egiərt̄giə eicrəcueit̄, naṙ inaskloit̄.
907. guəda auayə duayəṁ, ui auaa irələrcəz uayəur.
909. azə aṙəṁ eibəfrəfə duaydərəur.
913. zəua dzəmpšəaua auayə eskiəngriə ixə daotouṙ.
934. aguəqraan ubas uəoiouəaxərouṙ, axahk̄iər iəlarsəu ak̄ eipš.
935. akuəc iələmiaaz aguəilk̄ azə iṙfəimxəc uzəṁdəruet̄?
937. apšza guəkə mariaxər, uəsqan ui başouṙ, ak̄giə iəpsam.
942. iṙək urəzçaa, axa uezgiə uara uguə iəanagaz qəça.
955. iuguaṁpxo uəhar əṙṙə ououəa aiha ui uguə iəlcxuoiṙ.
960. aja xaa, aja bziə, amat̄ṙiəgiə atra itnəgoit̄.
961. açara dəu ak̄giə iəpsam aja quəš uazəṁzəryuazar.
963. adər aja quəš dazəzəryuet̄, əṁdər ui iguə kəlnəjoit̄.
977. əbri adunei zəqə harguərono aqara harṙəuet̄.

983. uxiaa uhar uguə tənuxoiť.
1010. o, dunei, hnarh-aarhua hazəməouzei, as çass izuəməouzei,
uara uxəlç zəgiə eskienəgiə sara seipš iztəuazei!
ia dabaqəiu, ua dabaugoi, adəmragiə abəizəuzei,
axa uara təməoi-təbza ikauco, anja naq ui dkaicomei!
1011. auaa zəgi eiqaram, auay iqənə auay iqənza kər btorp.
1025. guaqra uzəmqhauazar, guəronara qharas iataxəuzei.
1108. ałara abziabara axəlçueiť.
1109. ačla dəukuagiə amca iaxəlçua akuəic xuəqə iablueiť.
1144. aphaš xara lətgəlara uəlşozar daara iuzeləonxoiť:
ulərguəbzəoiəueiť, uxəlçəueiť,
uəguralgoiť, ləgura ugo uqalçoiť.
uəs dəšneiuə iəalərqianə dənəueiťoiť, uguə pəljoiť,
abri aqənə ahsakua uəmaza roumhar iaha eləonxoiť.
1146. aqəmazay ixiaa ahakiəm eimhar dəzləeixuəiťrəzəi.
1153. ianakuzaalakı auəs baapsə məzdoup, nagzara amam.
1157. iəstaxəu sara isəmam, sara isəməu sara istaxəm.
1157. aphał itou ayp ikapo.
1229. iərho çoup: aquraan aguəil iarpəšzom, awada—arəya.
1238. səbziazar sqoufar qalar, ərgia seipšxar ui qafarəzam.
1254. danazguaqəua aamtazoup aquəš aquəšra zzəitaxəu.
1274. aua danoraxa, azə dieipšəm, uəorəja zəgiə dreitəoup.

1386. aquaraan aguəil auər qarmaçəss axə arxiazoiť.
—
1409. dəcakəueiť ha idərɤxuo eiha,
dəcakəuam ha idərqo deionəur.
—
1413. abri adunei agura zgaz ui harada ixə daoiour.
—
1426. abziara eiaaiueiť aɤgia ačkəs, kərgiə nçra ui lamour.
—
1570. axa irhoiť: auayə abziara zua ijəzuam ha.
—
1606. azya anəixəigalakı aур, aguəronara iguə ianaxuo.
—
1689. adunei dəu ftaxıqa iagaz, deitarɤeiueiť iara ubas.
—
1744. abri adunei uayə agura imgarour; ui uay daɤoiť.
ui abla alkuəpsara ačkəs eiha ilasnə icoiť.

şota rustaveli iaxızala axumarra.

(İlarə İrhamtoup).

tamara danhəntkarəz, rustaveli ipoema siir „abʔas-ʔa zləu“ daxialgaz axızala iqarçeiʔ axumarra dəu, uajə didubei ha iaxıaf-tou ad-karıraʔə. abraqa eizeit kərtəəlan zəxıs myafoz axaja eibagakua, İara-zəzara zəmədərsəz aibafja, aʔqazaja, amuzika arhaja, aʔoetja.

ahəntkar tamara iləkürşanə igəlan eiləqəqo, enəgi İaaiguara İəqaz hsei-xajei. İara dʔan aharakəraʔ, xıələ-rasnəla İyəqaz auarhal qaimat ləçərinə. eicləbnə, eindatlanə napə adarkəit aʔərxumarra, apsa arİra, alkupara. rustaveli İakuən ul amş aʔnə zəxıs gaz, zegİə rəla İraa İzxuapşusaz. İpoema axızala axumarra İəqarçaz amacaraz akum ul asqak İəxıs zga, ul dʔəbəra qazan; atarçei aʔgİə İrapİgəeiʔ. atarİgİ*) İirheiʔ uamala İəan-raalanə, ahəntkar tamarei, iləcəz ahsei qafaxuəs iqarçeiʔ arİ.

axumarra axızala İəkun akəl-akəi elpşəmkuə ahamtakuə, ua İubarən aqamakuei ahakuei, xıə-rasnəla İyəqanə, axauedʔ marakua rzaarəgsa. uərt zegİə İzakunagaz, axumarraʔ xıə zgaz İrzərçeiʔ. ubəsqan ahəntkar tamara İmaçıca aapxıanə İralheiʔ, aİlar İəqou İrəlarharə İajaxu:

açəxuʔanʔi, zegİə rehə xu-zmou axıʔə guərgİən şıoua İnapə İakəu aʔa axəmpəl aguədçanə aguta İalzərçıo. arİ zahaz aİlar rguə İalsİt, rəbʔkuagİə nəçaknə aqund-İəndra İalagəeiʔ. uamala İrxıazeiʔ ahəntkar arİ elpş İəqou auəs İxə İaxıadəlkə-laz. İqamİoİ, axəmpəl qara İbərənə daxuər, ma dəfər; uəsqan aİlar, uayə İşİmbac, hafa amamkuə əgurya dəu İanİərioiʔ. axa ahsa dəʔəkə rguə İaanagon. uərt İrzəmbəʔbaran abri ahəntkar pħəs İaja İəlhaz. İaxʔəİaarəzİf ha rguə xət-xıua İazpşən, ubri aqnaʔ dara rahasab əla eİbərħon: „əzğİə dakuitəm ahəntkar İəİħo mar aʔkra. uaha psəxuə amam, ul İara İəİtaxxaz uəsup“.—

*) muzİKat maraxuup.

axaci axempaləi rəla axəsja uayə dzmarəməzi: rostom, donike, zurab, amirando dara-darala rxə aallarkən, ineitjaja-aaitjan, ahəntkar lapxia rəpəkaɣnə iləheif, əbri irədəlçaz auəs map əjəlkrazə, lanamusa, dara uaxi imneir gubəxan rələmtarazə: „bzəncgic iqalom hart huazə inapə kəqkəqna, bara, zegic zəlšo. unapala uəfəha iabhargic; axa ba bfa, qara maləria ikəpar, ui təipxiəznə harei hxuykuei ihakuloif. ubri əqnəp həbəhoif. 'əbri auəs xianta baquəçrazə. hakubmərtian rəcharak.“ tamara daayqan abas ralhəif: „araqa iuadayəu, uayə dzəɣləša egicədam. arman-lalərei aguarpxaref zəɣək roup iatəxəu ui ənəgəsarazə“, ubəsqan rustaveli dyarəlçən abas ihəif: „iaankəl, bxaçkə, əja bnəpəfə: sa izguəəuəif ui axəmpal ələrqiara“.

zegic iqarfeif rustaveli liguəəuəz, ixə tqiama ha rguə iaana-gəəif. iəheif ui iəazimkərc. rustaveli uərt iərhoz aguxiəə məkə-kua daxuəpşuan, tamara inapə dyaxanə iəlkəz əja.

izəguəəuəmə rustaveli, ani axəmpal aguəəçara? izaaxasar-gic, axumpal əlqian nastxa igələu dəfəzə dəfər əlşəif. abas rguə iaanagon əllar. axa zegic şəmguəəzoz rustaveli inapala axəmpal aankələzə əhəntkar dənələdgəlan, iərma napala əja əaləçənkələnə, iərəia napala axəmpal iadərgələnə əja ilaliər-qəif. əhəntkar tamara əja əuləɣif, rustaveli ixəmpal əla əja harəkə əaiftəixəif.

uəsqan zegic rəxşəy azceif, əhəntkar əmaana irəltəz rustaveli quəşrəla, iaariəsnə eilkaənə işənəigəz — „rustaveli dailəif“ — iaarəlayif əhəntkar tamara ləɣə: „ui axiəfə guərgicən iəpəşəifit. ixutəup. sara iləşəmhei, axiərpar eibagakua, ari aiclabrafə ilartəz əkgic şəqəməz. iara lxaəfə ilzaəmgəəif, axəmpal əja iələrqiəpəp ha əntəşəz, şəqa bɣənə iqəçəpə ha şəşəmhaç“. uəqa əhəntkar inapala rustaveli ixə axiəfə gurgicən naxəçənə inapə aguzra azin iəlfəif. rustaveli iəxiəala harək əməzəmkua aguarəuəra dəu qarçəif. jlarə zegic iara dərəxuanə əla rhən. əzurna (əpi) aankələrak əmamkua əla ədərən, əlahəja əşə-yha iara rustaveli dərəxuan. ianakuəzəaləki, iəxiəkuəzəaləki axumərrakua rəfə zicə zğəz uayə əs dəmyəpərgəməzif, ubri əfənə kərtəla, zəxis pşra əkuəm rustaveli dşəmyəpərgəz eipş.

ა ა კ უ ა.

შოთა რუსთველი	7
აპოემა აბჯას-ჯა ჳილი ლაზერქიაფენა	17
შოთა რუსთველი იპოემა „აბჯას-ჯა ჳილი“ აფსუა ფოლიკლერ აფნა	27
ალაგარტა	35
არაბჯა რხანტკარ როსტევან ლაჯაბჯ	43
ავთანდილ დობნალანა დანოვ ანანტკარ როსტევან ივან ლივან ანასტაფ ლეო	47
ავთანდილ ფაჳმა ლაქი ანაკ ლეო ლივან	53
ლაზერქიაფენა რუსთველი ლაფორიზმაკუა რვან	61
აფორიზმაკუა*)	63
შოთა რუსთველი ლაქისალა აქუმარტა	69

ლაქვარქაკუა არედაქტორ ვ. კუკუა.
აქვ. რედაქტორ მ. გოყუა.
ლაქვარქაკუა აკორრექტორ პ. ლაკაია.

აკვარქარვან ლრატოუპ 10/ქუ 1937 წ. აკვარქარ
არქარვან ანაპო აკვარქარ 23/ქუ 1937 წ.
აკვ. აღ. 84x110 ს/მ, 4¹/₂ კვარ. ბონაც აკვ.
61.904 დარ. ნბ. კვარ. დონ. აკვ. არაკვარ
№ 6016. აკვარვან 2000. აკვარვან № 2329.

აფსუაფი ანანტკარვან ლკუთვარტა აკვარქარ
რალა, აკვარვან აულ ლენინ ლოქის ჳილი № 3.

axu 1 m.

4/8

38-27

ბიბლიოთეკა
საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახურის

